

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

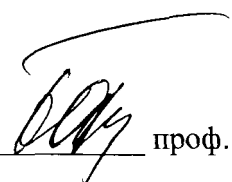
Кафедра театрознавства та акторської майстерності

КУРСОВА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА

**“РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧІСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА НА СУЧАСНІЙ
УКРАЇНСЬКІЙ СЦЕНІ”**

Студента 4 курсу
денної форми навчання
спеціальності 026 «Сценічне мистецтво
(Театрознавство)»
факультету культури і мистецтв
Щокіна Артема Володимировича

Науковий керівник
– доктор мистецтвознавства,
доцент кафедри театрознавства та
акторської майстерності
М. В. Гарбузюк

Завідувач кафедри: проф. Б.М.Козак

Національна шкала

Кількість балів: 90 Оцінка: ECTS

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СЕРГІЙ ЖАДАН – ВИЗНАЧНА ПОСТАТЬ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	
1.1 Сергій Жадан: письменник, поет, громадський діяч.....	6
1.2 Перші сценічні інтерпретації творів С. Жадана в українському театрі (2001- 2021)	10
РОЗДІЛ 2. "ПОКОЛІННЯ ПЕПСІ" У ТЕАТРИ НА ПЕЧЕРСЬКУ : КОЛАЖ ПОСТРАДЯНСЬКОЇ ДІЙСНОСТІ.....	22
РОЗДІЛ 3. ДРАМАТУРГІЧНИЙ ДЕБЮТ СЕРГІЯ ЖАДАНА: "ХЛІБНЕ ПЕРЕМИР'Я" НА УКРАЇНСЬКІЙ СЦЕНІ (2020).....	26
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33

ВСТУП

Постать Сергія Жадана вже давно і міцно вкоренилася в простір української літератури. Жадан вклав чималу лепту у формування нашого сучасного національного письменства, а через своєрідну манеру письма і віршування його свого часу називали новатором української літератури.

Безумовно, Жадан – володар думок української молоді. Він пише про людей, які народилися у СРСР, про людей, які живуть у пострадянській добі, несуть у собі увесь тягар минулого, прагнуть жити в іншому часі і мріяти про майбутнє. Але їхнє життя сповнене проблем і драматизму, який і хвилює письменника. Всі три вічно відомі теми: секс, наркотики та рок-н-рол – формують його твори.

В українському театральному просторі Сергій Жадан перебуває вже понад двадцять років, за цей період було поставлено близько п'ятнадцяти прем'єр за його творами. В даній роботі на основі зрізу театральних робіт за творами автора пропонуємо дослідити питання: наскільки Сергій Жадан присутній в українському театральному просторі? Які теми проступають крізь сценічні прочитання його творів? Чому українські режисери обирають його для своїх робіт?

Об'єкт дослідження: актуальний український театральний процес.

Предмет дослідження: творчість Сергія Жадана на сучасній українській сцені

Мета: комплексно дослідити фігуру Сергія Жадана, як автора в українському театральному просторі, дослідити постановки за творами Сергія Жадана, присутність творів на українській сцені, актуальність робіт.

Відповідно до мети обрано наступні завдання:

- Знайти та систематизувати матеріал, пов'язаний з театральними роботами за творами Сергія Жадана;
- дослідити актуальність піднятих у виставах тем;
- здійснити періодизацію театральних проектів за творами

Сергія Жадана від хронологічно перших до найновіших;

- переглянути особисто вистави за творами Сергія Жадана;
- здійснити театрознавчий аналіз вистав "Покоління Пепсі" та "Хлібне перемир'я";
- виявити вплив творчості Сергія Жадана на сучасну українську театральну сцену.

Джерельна база дослідження: курсова робота заснована на особистому досвіді перегляду вистав, їх відеозаписів та текстах п'єс. Також використано інформацію з театральних-критичних публікацій, соцмереж, візуальних джерел, відкритих інтернет ресурсів.

Методи дослідження: порівняльний – для аналізу методу у драматургії та на сцені, герменевтичний – для витлумачення змісту вистав та окремих сцен; структурний – для розкриття різних структурних рівнів вистави та їхніх взаємозв'язків. Також застосовано принцип узагальнення – для формулювання висновків.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше досліджується творчість Сергія Жадана на сучасній театральній сцені.

Структура роботи: курсова робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури (74 позиції). Загальний обсяг курсової роботи 75 сторінок, з них 58 основного тексту.

У вступі зазначено актуальність дослідження, його об'єкт, предмет, мету, завдання, наукову новизну та практичне значення, джерельну базу, структуру.

У першому розділі "Сергій Жадан - визначна постать сучасної української культури" оглянуто біографію автора, становлення його творчого шляху. У підрозділі 1.1 "Сергій Жадан: письменник, поет, громадський діяч" дослідив біографію Сергія, його літературну творчість, громадську діяльність та позицію. У підрозділі 1.2 "Перші сценічні інтерпретації творів С. Жадана в українському театрі (2001-2021)" проаналізував перші творчі досягнення Сергія в театральному просторі.

Другий розділ "Покоління Пепсі у театрі на Печерську - колаж

пострадянської дійсності" – аналізую, на мою думку, одну з найкращих робіт за творами Сергія Жадана, осмислюю твори використані у постановці і актуальність постановки.

У третьому розділі "Сценічний дебют Сергія Жадана: Хлібне перемир'я на українській сцені" аналізую першу роботу митця як драматурга, успіх вистави, її надзвичайну актуальність.

У висновках, відповідно до поставлених у вступі завдань та мети, дано відповіді на ключові питання щодо актуальності і присутності Сергія Жадана на сучасній українській сцені.

Результати дослідження апробовані у виступі на VI Міжнародній науково-практичній студентській конференції "Актуальні питання історії, теорії та практики театру в дослідженнях студентів і молодих учених"

СЕРГІЙ ЖАДАН – ВИДАТНА ПОСТАТЬ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

1.1 Сергій Жадан – початок творчого шляху

Сергій Жадан – український поет, прозаїк, есеїст, перекладач, музикант, фронтмен рок-гуртів "Жадан і Собаки" та "Лінія Маннергейма", активний організатор літературного життя України, учасник мультимедійних мистецьких проєктів, акцій громадянської непокори, волонтер.

Народився 23 серпня 1974 року у місті Старобільську Луганської області у звичайній радянській робітничій родині. Батько митця працював водієм, був членом комуністичної партії. Своє дитинство Жадан вважає щасливим, з радянськими піонерами-героями та радянським кінематографом. Сергій був звичайною дитиною, хіба що, на відміну від однокласників, багато читав. Спілкувалися в родині суржиком: три чверті українських слів, одна чверть – російських. Така була специфіка цього регіону, на жаль. Батьки не тиснули на нього, заганяючи в якісь рамки, а давали можливість реалізуватися самостійно. Початкову освіту Сергій здобув в україномовній школі. Згодом вступив в Старобільську гімназію, яка тоді була російською. С. Жадан так описував своє ставлення до мовної ситуації: "Там треба було говорити російською, і я говорив, звичайно, – всі говорили, але було некомфортно, це була чужа для мене мова".

У підлітковому віці він виявив, що система цінностей, яку нав'язували старші покоління, фальшива. Пошуки Жадана самоствердитися щасливо пройшли через вдячний ґрунт суспільних трансформацій, і для нього світ українства, який шукав свою ідентичність та виборював свою незалежність, став і його світом.

Сергій Жадан почав часто навідуватись до своєї тітки Олександри Ковальнової, яка мешкала у Харкові, та була знаковою постаттю на теренах Слобожанщини. Працювала філологом, професійним перекладачем та небайдужим педагогом. Олександра Ковальова очолювала культурологічне товариство "Спадщина", і саме вона розповіла Жадану про середовище письменників, політиків,

музикантів, театральних діячів, журналістів, які виступали за українську незалежність. Відтоді українська мова, українська література, українська культура дуже органічно і природно стали важливою і базовою складовою світогляду майбутнього митця.

У тринадцятирічному віці Жадан написав свої перші вірші: "Тоді, наприкінці 1980-х, почали видавати заборонену літературу. Усе це обрушилось на нас величезним потоком, і було страшенно цікаво відстежувати все це. Тому про свої 13 років я завжди згадую з солодкою ностальгією". [3] У часи перебудови 1990-1991 рр. Жадан активно поширював у містечку де проживав рухівські газети та національну символіку.

Покоління Сергія Жадана зростало в атмосфері занепаду Радянського Союзу, поступової загибелі його інфраструктури, естетики й етики, тобто, метафорично кажучи, формувалося в той час, коли повітря було просто перенасичене поезією. На багатьох із них потім чекало чимало розчарувань: у стабільності світу, в справедливості, в тріумфальному постанні незалежної України, згодом – у Помаранчевій революції.

У 1991 році Сергій вступив до Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди на факультет українсько-німецької філології. На факультеті панувала творча атмосфера, викладачі делікатно і коректно стимулювали творчість студентів, підштовхували до того, щоб вони щось писали. Це стало приводом для створення харківського літературного угруповання "Червона Фіра". Жадан був одним з співорганізаторів цієї групи. Літературною концепцією "Червоної Фіри", за заявами її членів, став неофутуризм. Провокативно-епатажні твори червонофірівців стали своєрідним східноукраїнським аналогом львівського літературного об'єднання "Бу-Ба-Бу", тож його учасники вважали себе послідовниками українського футуризму 20-х рр. Поєднання пародій на публіцистичні штампи з побутовою естетикою створили своєрідний стиль групи, у якому гротеск здебільшого перемагав професійну роботу з текстом, у творчості відчувалися елементи постмодернізму, неоавангардизму, футуризму: "Ця історія не нова – 100 років тому в літературі

було те саме. І ми спочатку знайшлися самі – ті, хто пише, а потім почали шукати наших читачів. Бо виявилося, попри те, що ми писали, як нам здавалося, геніальні вірші, вони нікому не були цікаві і потрібні. І в пошуках середовища, однодумців ми прийшли в Харківський літературний музей".[26]

На перші їхні виступи ходило небагато людей, інколи чулись дорікання, а вже визнані поети категорично не бажали сприймати тієї естетики, що пропонувало нове покоління. "Ми писали вірші, які фактично неможливо було надрукувати, бо видавництва й книжкові магазини закривалися. Здавалося, неможливо видати книжку, а це ж те, чого тобі хочеться передусім у 18 років. Але в 1992 році до України зі США повернувся Осип Зінкевич зі своїм видавництвом "Смолоскип". Він вирішив видавати молодих авторів і створив для нас конкурс. Це був наш шанс, нам усім випало бінго. Я став одним із перших лауреатів, через "Смолоскип" пройшло фактично все покоління 90-х, а потім і 2000-х років", – говорив пізніше Жадан. [1]

Крім творчості, група "Червона Фіра" займалась організаційною діяльністю: проводила вечори, презентації, зустрічі, фестивалі. Поступово аудиторія читачів почала розширюватися, і врешті-решт на один з фестивалів 1995 року прийшло понад 100 осіб. Організатори зрозуміли, що це успіх, що українська література, підхоплена хвилею постмодерністського напрямку, продовжує розвиватися.

У 1993 році накладом 100 примірників вийшла перша збірка Жадана "Рожевий дегенерат". Це інтимна лірика, пройнята яскравими барвами позитивного сприйняття дійсності і сміливого погляду вперед. Згодом вийшли збірки "Неп", "Генерал Юда" (1994), "Цитатник" (1995), "Пепсі" (1998) та "Два міста" (2000).

У 1996–1999 рр. навчався в аспірантурі Харківського педагогічного університету, захистив дисертацію, присвячену українському футуризму: "Філософсько-естетичні погляди Михайля Семенка" (2000 рік).

Написавши дисертацію про творчість Михайля Семенка, С. Жадан зазнав і певного його впливу, проте радше в моментах інтертекстуальних, аніж

стильових (як приклад можна навести цикл віршів "Тереза" у книжці "Пепсі", що якоюсь мірою відсилає нас до Михайля Семенка, чи блазнюваті цитування Максима Рильського). Зрештою, деякі критики інколи навіть називали самого Жадана "сучасним Семенком", а окремі колеги-письменники називали ранній період його творчості як "футуристичний".

Жадан у своїй поетичній творчості, як зазначають літературні критики, зумів поєднати українську поетичну традицію – ідеться зокрема про футуристичну, так звану семенківську із панк і рок субкультурами, що дає підстави (як і раніше, коли з'являлося щось нове) для критичних літературних дискусій, що тривають і досі. Про творчість Сергія Жадана оригінально висловився О. Бойченко: "Жадан... і до вбивства силаботоніки був дуже сильним поетом, але тепер, остаточно освоївши вірші, що за своєю структурою нагадують хмари, став тим, ким його хотіла бачити історія культури початку століття: її безнадійно застудженим горлом..." [43]. Оскільки поет ґрунтовно вивчав творчість Михайля Семенка, то не дивно, що багато поезій написані під впливом великого майстра, який задекларував високий рівень розвитку футуризму в Україні.

Вже в 1990-х Жадан-поет справив враження на українського читача свіжістю і свободою висловлювання, наявністю індивідуального чіткого і зацікавлюючого стилю, врешті, просто харизмою.

Реальна подібність із М. Семенком проявлялась в підході до організаційної діяльності. Чого тільки не організував Сергій Жадан у 1990-2000-х роках, переважно в Харкові. Фестивалі, концерти, читання, акції... А 2004 року він був комендантом помаранчевого наметового містечка на харківській площі Свободи.

Як підкреслюють літературознавці, Жадан спромігся поєднати українську поетичну традицію, зокрема футуристичну, семенківську, із панк- і рок-субкультурами, із знаково-символічною розмірністю буття звичайних людей сучасного східноукраїнського міста. Він став законодавцем моди в молодій українській поезії, що відмовилася як від загальноновживаних національних

штампів, так і від ностальгії за радянською словесністю. Україна в образі Жадана – це самостійна і жива, реальна і не пострадянська, а східноєвропейська.

Отже, десь від середини двотисячних років Сергія Жадана сміливо можна вважати культовим письменником, одним із найпопулярніших в умовному некомерційному сегменті сучасної української літератури. Незабаром до успіху автора додався такий неодмінний для постколоніального суспільства компонент, як певне визнання за кордоном – передусім у Польщі, Білорусі, німецькомовних країнах та в Росії.

Саме тут я вважаю необхідним ще трохи віддалитися від власне літератури в так званий літературний побут. Від початку письменницької кар'єри і досі Сергій Жадан демонструє певний стандарт спілкування. Найпростіше його можна схарактеризувати як абсолютну відкритість і демократизм, ненав'язливість і відсутність дистанції. Тобто, цілковита протилежність тому, що міститься всередині капсули стереотипу "культовий письменник".

Щоразу підкреслюючи: "Я не політик, а письменник", Жадан дозволяв собі досить різні, часом екстравагантні декларації, погляди і вчинки в соціальному контексті. Припускають, що він вів переговори про участь у виборах у складі партії "Райдуга", котра виступала за легалізацію легких наркотиків. Висловлювався в дусі федералізації, посилаючись ледь не на позицію автора спаленої книжки Євгена Кушнарьова.

Фактично, без урочистих слів Сергій Жадан своїми діями стверджує позицію, суть якої полягає в тому, що письменник лише ситуативно може виявляти політичні, суспільні погляди і несе за це не більшу відповідальність, ніж будь-який інший громадянин.

Незалежним письменником став 2004 року. Відтоді і донині його твори отримують велику кількість не тільки національних, але й міжнародних літературних нагород. Сергій Жадан визнаний критикою як лідер поетичного покоління України дев'яностих. Книги Жадана, перекладені більш ніж двадцятьма мовами, зробили автора одним з найвідоміших сучасних українських письменників.

Як прозаїк Сергій Жадан розпочав писати на початку двотисячних. Автор показав читачеві світ, побачений очима молодої людини, якій немає ще й тридцяти, людини, наділеної достатнім почуттям гумору. Приреченість людського буття трактується автором як невід'ємна риса існування, "двічі не вмирати", так казали про це козаки-запорожці, йдучи на палю і розпалюючи при цьому люльку. Прозовим творам Жадана притаманна постмодерністська гра зі словом та його значенням. Авторська мова іноді перевантажена сучасним молодіжним сленгом і так званою "нецензурщиною", проте він по-новому, цілком оригінально розуміє українську та всесвітню історію, по-своєму сприймає нашу сучасність, так само, як і майбутнє. Жадан закликає в своїй прозі українців до вироблення власної культури пам'яті, метою якої є збереження зобов'язання, що визначає українську ідентичність, одиничну і колективну. Письменник свідомий, що минуле і пам'ять про минуле, яка є продуктом культури, а не природи, творять спільноту, легітимізують її, дають авторитет і довіру.

Перша збірка оповідань Сергія Жадана була "Біг Мак" (2003) зі стильними, легкими для читання й не дуже сюжетними творами. Тут кожен твір є автономною частиною, але всі об'єднані темою урбанізму, зацікавленням темою міста як об'єкта художніх студій митця.

Наступними вийшли в друк збірки "Депеш Мод", "Anarchy in the UKR", "Гімн демократичної молоді" та інші.

С. Жадан став культовим письменником завдяки книзі "Депеш Мод" (2004). Ця книга то гостросюжетна, то абсурдно антисюжетна пригода героїв які шукають свого приятеля по гуртожитках, заводах, полях і залізницях Східної України. Складається з епізодів з життя-буття молоді початку 90-х років минулого століття. У "Депеш Мод" поєдналися цікаве слово, дотепність та неабияке почуття гумору, критицизм та іронія. Для читацького успіху важливою була тематика життя молоді у великому місті. У цьому творі автор здійснив спробу нових художніх пошуків в українській літературі.

"Anarchy in the UKR" (2005) має подібність з "Депеш Мод" на рівні композиції. Складається з десяти розділів, що є новелками, та має виразно музичне оформлення. Відчувається дух маргіналів, що є для головного героя правдивим, не штучним способом життя. Головний персонаж вірить у те, що єдиним чогось вартим у житті є свобода – беззастережна і ніким не регульована.

"Гімн демократичної молоді" (2006) – це оповідання-розділи, змонтовані з фрагментів, які є одночасно пов'язаними за змістом і окремими. Книга написана у такому ж стилі, як і дві попередні. Тут також Сергій Жадан продемонстрував найприкметніші ознаки своєї прози – філігранне відчуття слова, текстового періоду, контексту; гостроту й контраверсійність зорово-мисленнєвого ракурсу; іронічну інтерпретацію сутності зображуваних реалій. Він створив ситуації, що приваблюють своєю алогічністю, екстравагантністю, аномальністю, парадоксальністю, атиповістю, тяжінням до гіперболізації.

Сергія Жадана сміливо можна вважати культовим письменником, одним із найпопулярніших в умовному некомерційному сегменті сучасної української літератури. Незабаром до цього додався неодмінний для постколоніального суспільства компонент – певне визнання за кордоном, передусім у Польщі, Білорусі, німецькомовних країнах.

Найбільш відомий твір Жадана – роман "Ворошиловград" (2010), який названо маніфестом цілого покоління. Події розгортаються у 1970-1980-х роках. Це щемлива й водночас "пацанська" історія про стосунки людей на тлі рейдерства й розквіту бандитизму. У книзі – інтрига, гумор, стрімкі сюжетні повороти, вдало зображені характери, вигадливі метафори тощо. Автор апелює до проблеми ідентичності сучасного українця, активізуючи ті коди й смисли, які вже давно чекали свого художнього втілення. Роман отримав міжнародний успіх: його переклали тринадцятьма мовами світу, він здобув швейцарську літературну премію Jan Michalski Prize, рецензії на "Ворошиловград" вийшли у The New York Times і The New Yorker. "Ворошиловград" Жадана визнаний найкращою книгою десятиліття за версією BBC Україна.

Сергій Жадан – різноплановий письменник, бере активну участь у різноманітних мистецьких проєктах. З 2000 року він – віцепрезидент Асоціації українських письменників. Співпрацює з багатьма виданнями, інтернет-порталами, свою художню есеїстику презентує у вигляді блогів, авторських колонок, друкує в книжкових колекціях есе, серед яких знаковими є "Нерви ланцюга. 25 есеїв про 11 свободу", "Сто тисяч слів про любов, включаючи вигуки", "Письменники про футбол", "Євромайдан: хроніка відчуттів" та ін. Есеї Сергія Жадана щедро наповнені власним життєвим досвідом: він ведучий на радіо "Тризуб ФМ" та "Радіо НВ".

Жадан також і успішний перекладач. Перекладає поезію з німецької (зокрема Пауля Целана), англійської (зокрема Чарльза Буковскі), білоруської (зокрема Андрія Хадановича), російської (зокрема Кирила Медведєва, Данила Давидова) мов. У передмові до української книжки перекладів поезій Брехта, яка вийшла друком 2021 року, Сергій Жадан слушно зауважив: "Ви знаєте вірші Брехта, навіть якщо жодного з них не читали. Брехт одного дня приходить до вас із вуличними піснями і краденими із античних поетів цитатами. Або цілою книжкою приходить...". "...Назву ["Похвала діалектиці"] я вибрав, бо вона видається мені доволі знаковою, вона багато чого в самому Брехті пояснює на якомусь такому первинному рівні. Бо Брехт – комуніст, марксист, і зрозуміло, що діалектика для нього – слово важливе і в його лексиконі не випадкове. З іншого боку, і в цьому є проблема розуміння і сприйняття Брехта". [56]

Жадан-перекладач, особливо перекладач поезії, активно докладається до творення сучасної української школи перекладу, що бере до уваги не лише образи і рими, а й особу автора, який творив на тлі своєї епохи.

Перекладають і самого Жадана – часто і багатьма мовами. Так нещодавно в Італії видали збірку віршів та есеїв "Ефіопія". До речі, перекладач Лоренцо Помпео раніше переклав "Депеш Мод".

У травні 2010 року журнал "GQ" вдруге висунув Жадана на звання "Людина року" в номінації "Письменники" за книгу "Червоний Елвіс" (перше висунення відбулося у 2008 році за "Anarchy in the UKR"). Критики називають

Сергія Жадана одним з найкращих літераторів з країн колишнього СРСР, відзначають його вміння бути своїм як для простої, так і для освіченої аудиторії.

У 2016 році Сергій Жадан був нагороджений престижною літературною премією Президента України "Українська книжка року" за збірку "Месопотамія". Письменник щиро подякував главі держави за надану честь і повідомив, що грошову винагороду передасть на потреби дітям: "... Ми з видавцями хочемо ще раз подякувати Вам за цю премію і передати її на потреби дитячих закладів Луганської області. Ми з друзями-волонтерами вже певний час допомагаємо дитячим садочкам та інтернатам на Луганщині, тож радо передамо і ці кошти дітям".

Крім літературної діяльності, Сергій Жадан підкорює і музичну сцену. Гурт "Жадан і Собаки" грає суміш СКА і панку, де поет Жадан читає свої вірші, покладені на музику. Гурт було засновано у 2000 році під назвою "Собаки в космосі". Під цією назвою група записала два альбоми: "Вафли" та "Група ищет продюсера". У 2014 році внаслідок тісної співпраці Сергія Жадана з гуртом "Собаки у космосі" гурт дістав назву "Жадан і Собаки". З цією новою назвою гурт записав три альбоми: Бийся за неї, Пси та Мадонна. Гурт "Жадан і Собаки" часто концертує в містах на Донеччині та Луганщині. Зокрема, у липні 2017 гурт виступив на першому фестивалі MRPL City.

Інший проєкт – "Лінія Маннергейма": у 2017 році Жадан і учасник "Собак..." Євген Турчинов разом із музикантами "Оркестру Че" створили спільний супергурт, випустили один електроакустичний альбом "Де твоя лінія?". Тексти пісень також авторства Жадана. Проте Сергій вперто стверджує що він не музикант: "Музикант у моєму розумінні – це людина, що не просто виконує музику, а розуміє її, знається на ній. А в мене немає ні музичної освіти, нічого такого, тому так – я не музикант. Але в мене багато друзів-музикантів і для мене цього цілком достатньо".

Спробував себе Сергій і у ролі актора. Митця можна побачити у фільмах "Поводир", де він виконує роль поета Михайля Семенка, "Любові стане на всіх" в ролі майора міліції. За романом "Ворошиловград" знято фільм "Дике поле", в

якому Жадан виконав роль фермера. Зйомки були в рідному місті автора Старобільську, де й відбувається дія твору.

Сергій Жадан – активний громадський діяч і часто є "мітингувальником" – безпосереднім учасником різноманітних громадянських акцій непокори. У 2004 році під час Помаранчевої революції був комендантом наметового містечка у Харкові, постраждав під час зіткнень біля харківської ОДА. 2011 р. провів акцію проти закону "Про захист суспільної моралі". Брав активну участь у харківському Євромайдані.

Події 2014 р. не могли не вплинути на творчість С. Жадана. З'явився новий його роман під назвою "Інтернат" – про загадковий Схід України, про ментальність його населення, про драматичний злам останніх років у долі Донбасу.

Донбас перебуває у центрі уваги автора, який прагне розкрити феномен цього загадкового регіону. Війна стає своєрідним тлом для проявлення тотожності героя. Головний персонаж роману – негероїчний, слабкий, збайдужілий, змушений мобілізувати свою волю для порятунку племінника, якого потрібно забрати зі знищеного війною інтернату. Автор зображує покинуті індустріальні об'єкти, зруйновані станції, спустошені міста. Він 13 акцентує увагу на деталях, які вказують на порожнечу, руїну і безнадію на місці колись процвітаючих міст, підіймає мовне питання та діалог між Заходом і Сходом. Це один з найгучніших романів Жадана за останні роки.

З початку війни на Сході України С. Жадан займається волонтерською діяльністю. Часто їздить у прифронтові райони з концертами та допомогою місцевим і військовим.

"Я відчуваю, що коли воїни отримують нашу підтримку, коли вони не голі і босі, в теплі, то всі воєнні перипетії вони переносять набагато легше. Мені хочеться, що коли наступить день перемоги, а він наступить обов'язково, кожен громадянин скаже – і я долучився до цього, я зробив все, що міг".

У 2016 році Сергій Жадан був нагороджений національною премією "Українська книжка року" за книгу "Месопотамія". Жадан вважає, що це

найбільш особиста його книжка, оскільки про Харків він ще ніколи лірично не писав. Усі тексти цієї книги – про одне середовище, герої переходять з історії в історію, а потім – у вірші. Філософські відступи, фантастичні образи, вишукані метафори й специфічний гумор – тут є все, що так приваблює у творах Сергія Жадана. Усі гроші, отримані за цю книгу, він направив у благодійні фонди допомоги воїнам АТО. На початку 2017 року заснував Благодійний фонд Сергія Жадана, метою якого є підтримка родин загиблих військовослужбовців, матеріальна допомога інтернатам, підтримка освітніх закладів та бібліотек на звільнених територіях, безперервна культурна взаємодія, включення віддалених регіонів у загальноукраїнський культурний контекст: мистецькі фестивалі, концерти та інші культурні акції. Започаткував проєкт "Схід читає" спільно з Українським інститутом книги та Міжнародним фондом "Відродження" з метою привернення уваги читачів до книг та бібліотек як центрів суспільного та культурного життя: повернення до життя є особливо важливим для бібліотек Донбасу, які останніми роками змушені були не просто боротися за нових читачів, а й за саме існування.

У 2017 р. Сергій Жадан отримав одну з найпрестижніших премій серед українських письменників – премію Василя Стуса за особливий внесок в українську культуру і стійкість своїх переконань. У 2019 році його було удостоєно нагороди Вільгельма Телля за вагомий внесок у розбудову України та зміцнення відносин між нею і Швейцарією.

У березні 2022 року комітет з літературознавства польської академії наук висунув Сергія Жадана на Нобелівську премію з літератури. Про це повідомляється у відповідному зверненні, опублікованому на сайті комітету. "Ми також ухвалили резолюцію про висунення Сергія Жадана на Нобелівську премію з літератури. На нашу думку, Жадан, один із найкращих поетів України та видатний прозаїк, перекладений та нагороджений у всьому світі, є письменником Нобелівського рівня. Його голос як поета протягом багатьох років залишається особливо важливим для українців. Вільна Україна здебільшого

говорить та думає словами Жадана, та уважно слухає. Сьогодні поет перебуває у своєму Харкові. І він бореться", – сказано в заяві.

Жадан подорожує, їздить, ходить, літає, аби зустрітися зі своїми читачами, запропонувати їм свої твори. "...Я пишу про те, що цікаво мені. А якщо це цікаво ще комусь, я буду дуже задоволений. Тому я з великою повагою ставлюся до людей, які готові мене слухати, читати та говорити зі мною. Я ніколи не усвідомлював себе 15 культурним чи політичним героєм. Мені здається, що ця героїчна поза страшенно сковує, позбавляє свободи дій, свободи як такої. Для мене свобода – це та первинна категорія, від якої відштовхуються всі інші..." – говорить автор.

Щомісяця наш герой дає по 10-15 концертів у складі гуртів "Жадан і Собаки" та "Лінія Маннергейма". Тому нові романи і поетичні збірки Сергій Жадан пише переважно в дорозі: в аеропортах та на вокзалах, у літаках і поїздах. Утім, від такого графіка митець отримує задоволення, бо без гастролей в нього починається справжня "ломка".

Творчість С. Жадана схожа на калейдоскоп спротиву, заперечень, переживань, думок і почуттів. Він весь час знаходиться у пошуку і прагне бути зрозумілим усім, адже сучасна молодь зовсім по-іншому дивиться на суспільні перетворення. Павло Загребельний казав: "Жадан жадає коли не вистрибнути, то бодай виповзти за межі крейдяного кола того маразму, в якому йому було приречено народитися". Сергій Жадан – письменник, який вартий вивчення у загальноосвітніх школах та вишах, адже не можна виховувати нове покоління українців на стереотипах минулих століть, молодь має право знати про існування та творчі задуми яскравих сучасних письменників. Він не боїться висловлювати свої думки, тому читачеві дуже просто буде читати його твори. Там, де С. Жадан, постійно відбувається щось веселе, голосне, яскраве, справжнє, вільне.

1.2 Перші приклади сценічних інтерпретацій творів Жадана в українському театрі (2001-2021)

Театр — давня любов Жадана. У 1990-х він, тоді ще молодий письменник, став сам писати й перекладати для театру. Одні з перших інсценізацій творів Жадана стали "Меррі Крістмас, Джізус Крайст" (2001) і "Радіошансон" (2007), вони були радше циклами зонгів, а ніж повноцінними п'єсами. Почався театральний шлях Сергія у харківській театральній студії "Арабески". На початку 90-х кілька друзів-студентів організували пару перфомансів, а уже за кілька років перетворилися на один з найпомітніших і найрадикальніших театральних колективів України. "Арабески" робили постановки у в'язницях, ставили мюзикли Сергія Жадана, проводили вуличні хеппенінги і політичні перформанси, продюсували музичні альбоми і взагалі ставили український театр з ніг на голову.

Загалом проза Жадана – це те, що народжується і помирає по ходу якогось зовсім іншого, не призначеного для літературної презентації життя, часто життя театального, будучи значно більшою літературою ніж те, що створюється спеціально, з оглядом на соціально-національний контекст, історичну пам'ять, традицію-новацію та інші патріотичні речі

Далі буде короткий огляд театральних проектів за творами Сергія Жадана на українській сцені.

В Харківському театрі імені Шевченка театр-студія "Арабески" представила оновлену версію сучасного сприйняття історії під режисерським керівництвом Світлани Олешко, яке було виражено у виставі "MERRY CHRISTMAS, J.CHRIST". Виставу поставлено на текст Сергія Жадана, який супроводжується музикою харківського гурту "Люк" і, як повідомляють афіші, головна роль дісталась Михайлу Барбара. Приємно, що основною глядацькою аудиторією була якраз молодь.

Вистава має досить авангардний характер, який простежується не тільки в тексті, а але й в одязі акторів та театральних атрибутах. В даній виставі головним театральним атрибутом виступає багатофункціонуюче двохярусне ліжко. Варто зазначити, що одяг акторів вражає своєю простотою та оригінальністю: льняні

безрозмірні білі костюми та резинові рукавички, які можна придбати в будь-якому магазині "Побутової хімії".

"Веселого Різдва, Ісусе!" за текстом Сергія Жадана – український варіант історії створено на основі традиційних українських вертепів, а також фольклорних переказів народів Центральної Африки; музика "Люк". Прем'єра – 23 грудня 2001 (м. Львів) Жанр – вертеп / talk-show, актори: Михайло Барбара (цар Ірод), Наталія Цимбал (Марія), Олена Хомуцька, Ярослав Подшивалов, Вадим Григер. [62]

"Червоний Елвіс (соціалістичні настрої серед домогосподарок)" — вистава театру-студії "Арабески", прем'єра якої відбулася 18 березня 2010 року. Ініціатором проєкту стало молоде подружжя: Валентин Панюта й Тетяна Міхіна. Чекаючи на дитину, вони документували процес вагітності Тетяни. На підставі цієї документації у співпраці з Сергієм Жаданом, з'явилась п'єса "Червоний Елвіс".

Це гострий, іронічний, актуальний, жорсткий текст, що складається з шести новел: Як схуднути без дієти. Як влаштувати незабутню корпоративну вечірку. Як зберегти родинний затишок. Як відмовити рекламному агенту. Як харчуватися в супермаркетах. Як убити всіх. У виставі була використана ненормативна лексика.

Сам текст – це постмодерна гра трьох стихій: комуністичного дискурсу соціальної боротьби, дискурсу американської поп-культури та дискурсу месіанства. Ці три дискурси сплітаються на тлі українського сьогодення з його самотніми вагітними домогосподарками та рекламними агентами-наркоманами. Своєрідний підручник для самотньої вагітної домогосподарки, яка має не просто вижити в сучасному суспільстві споживання, але зберегти свободу своєї ще ненародженої дитини. У виставі використаний активний відео-компонент у поєднанні з сучасним дизайном, хореографією та музикою. Текст – Сергій Жадан, постановка – Світлана Олешко, актори: Михайло Барбара, Наталія Цимбал, Ірина Волошина.

Виставу створено за підтримки Швейцарської культурної програми Про-Гельвеція. [63]

Наступний проект став знаковим для Сергія у театральному просторі. в 2011 році у театрі Івана Франка режисер Юрій Одинокий поставив трагікомедію на дві дії "Гімн демократичної молоді" за однойменною книгою Сергія Жадана. Саме після цього проекту твори Жадана на українській сцені почали набирати обертів.

"Гімн демократичної молоді" — вийшла в 2006 році у видавництві "Фоліо". Згідно з рейтингом німецької телерадіокомпанії SWR, в 2009 році німецький переклад збірки посів перше місце серед рекомендованих іншомовних книжок, у якому роман Льва Толстого "Анна Кареніна" був на сьомому місці.

Книга "Гімн демократичної молоді" складається з шести історій, що відсилають читача до початку 90-х років: розпад СРСР, становлення першого бізнесу, гігантські афери й дрібні махінації на тлі виживання. Сергій Жадан розгорнув дію роману в місті своєї юності — в Харкові.

Спеціально на замовлення театру автор написав оригінальну п'єсу за власними прозовими творами "Гімн демократичної молоді України" та "Депеш мод".

За основу п'єси письменник взяв сюжет новели "Власник найкращого клубу для геїв" — це історія трьох компаньйонів, які, "аби заповнити вільну нішу в бізнесі", раптом надумали відкривати гей-клуб у Харкові. Життєвий момент стикає по один бік барикад трьох абсолютно різних людей: Сан Санича – невдаху, який не може проявити себе в жодній справі, Гогу, який торгував гіпсокартоном, допоки не придумав відкрити гей-клуб та екстравагантного Славіка – людину-катастрофу, який запросить на відкриття гей-клубу цнотливий хор "Журавлик".

Сергій Жадан, який працює у жанрі, так би мовити, "словесного джазу", "медіативних рефлексій" та дорожніх заміток-спогадів, завжди прагне писати про простих реальних людей, тому домінуючою темою його творів є "наша епоха" і "наше покоління". Саме це й зацікавило Юрія Одинокого, який давно мріяв повернути до театру "живого" автора. Єдиним побажанням режисера до

письменника стало виключення з майбутньої п'єси всієї ненормативної лексики, котра щедро розсипана на сторінках жаданівських розповідей.

Спільна робота Жадана – Одинокого над текстом постановки тривала два роки: не раз переписувалися діалоги героїв, сюжет спектаклю було доповнено любовною лінією та запозиченнями з інших творів письменника. Юрій Одинокій, вочевидь, не прагнув розповідати історію про геїв чи "братків", він відтворював суспільство того часу, його закони виживання. Режисеру вдалося передати картину 90-х узагальнено, цілісно, яскраво і реалістично. Кожен персонаж історії має бажання вирватися в інший, кращий світ, кожен має свою життєву мету.

Співавтори вистави – Віктор Шульга (художник-постановник), Ольга Семьошкіна (балетмейстер) – допомогли Юрію Одинокому створити соковиту і насичену атмосферу дев'яностих. Музичні хіти тих років (особливо дискотечна "Russian Lullaby" шведської групи E-Type та лірична "Maybe I Maybe You" легендарних "The Scorpions") викликали у глядачів справжню ностальгію. А національні танці та співи етнофолк-хору "Журавонька" у Клубі екзотичного відпочинку "Бутерброди" додавали ситуації максимальної абсурдності.[64]

Юрій Одинокій показав у виставі на тлі абсурдних і страшних тогочасних подій загальнолюдські цінності, що існували, існують і існуватимуть у цьому світі. Режисер пропонує цінувати та любити життя, адже будь-якої миті воно може обірватися, цінувати й любити людей, які поруч із тобою, бо їх можна втратити будь-якої миті. Справжнє щастя – не в грошах, а в тобі самому – у твоєму ставленні до життя і людей. Лейтмотивом вистави стала композиція "Maybe I Maybe You" гурту "The Scorpions", в якій ідеться про те, що кожен з нас може "змінити цей світ", може "віднайти шлях до зірок" і "врятувати свою душу", якщо почує голос свого серця.

"Гімн демократичної молоді" позиціонувався театром як вистава для молоді, що дозволить розширити репертуар та аудиторію. Але тим, чия юність припала на 1990-ті і хто пам'ятає тіньову економіку, "боксерів за справедливість" та інших "суперксероксів" того часу, вже далеко за 30. А та молодь, на яку,

вочевидь, спрямовувалася вистава, асоціює цей період радше з диснейвськими мультфільмами з перших відеомагнітофонів, ігровими приставками "Dandy" і жуйками "Love is". Тому любові та жартів у виставі для більшості було достатньо, зважаючи на реакцію молодих глядачів та почуті після вистави розмови. Проте Жадана, для якого і гумор, і любов є чимось складнішим та іншим, у постановці відверто бракувало. [65]

"Депеш Мод" Сергія Жадана – річ психоделічна, психоментальна й місцями психологічна, заповнена епізодами із життя-буття молоді початку 90-х. Вона розгонисто виписана критицизмом і багатотональною іронією, що слугують запрошенням не забувати про ці аксесуари Жаданових текстів і у процесі їхньої аналітики. Жадан – критик та іроніст – навряд чи припускає некритичність (і тим паче неіронічність) свого сприйняття. "Депеш Мод" – спроба новохудожніх пошуків у тому просторі, що його українська література ще ретельно не опрацьовувала. Це, безперечно, один із напрямів-варіантів експериментальної прози, в якій робиться спроба зазирнути за лаштунки узвичаєного (художнього слова, тону, естетичного мислення). Це промовисте й гучне відкорковування тематичних ракурсів, ніш, аспектів, які в українській свідомісній культурі фактично належали до категорії "позахудожніх". [7]

Прем'єра відбулася в державному театрі Нижньої Баварії у 2011 році. Тепер Маркус Бартль і Філіп Кіфер знову працюють над сценічним втіленням роману, але вже з українськими акторами.

Вистава поставлена за однойменним твором Сергія Жадана. У Харкові грають Жадана. Здавалося б, що тут особливого? Цілком природно — де ж ще грати Жадана, як не в тому місті, з яким він пов'язаний найтісніше і яке саме завдяки цьому наразі "реінкарнувалося" в українській літературі через кількадесятирічну паузу по Розстріляному Відродженню? І мабуть, саме в Харкові він іде найбільше та найчастіше. Де там! Три вистави у недержавному театрі-студії "Арабески", остання датована ще 2010 роком, — ось і вся харківська сценічна "жаданіана". Можливо, ще щось десь було, але "поважні та статечні" місцеві театри донедавна ці тексти однозначно оминали.

Крига скресла, як часто у нас буває, завдяки "варягам". А саме – режисерові Маркусу Бартлю і сценографові Філіпу Кіферу, які, підтримані урядовими інституціями ФРН та Гете-Інститутом в Україні, запропонували повторити у нас свою версію "Депеш Мод", уже успішно зіграну в Німеччині. Територію для цього надав Харківський театр для дітей та юнацтва, котрий останнім часом — зусиллями головного режисера Олександра Ковшуна та його команди — порушує звичну для вітчизняних репертуарних театрів "герметичність" і наразі відкритий усьому, від вуличних вистав до "трешу" в камерному форматі, від зворушливо-казкової Беатрікс Поттер до шокуюче-відвертого Еміля Ажара.

Сергій Жадан брав участь у перших читках, допомагав акторам – підказував, робив мовну адаптацію до сучасних реалій. У романі "Депеш Мод" присутня ненормативна лексика – у виставі її пом'якшать, але повністю відмовлятися не будуть.

"Театр державний, до того ж для дітей та юнаків. Робити провокацію заради провокації немає сенсу. Ми трохи пом'якшили лексику, але все одно у моралістів будуть претензії", – жартує Сергій Жадан.

Прем'єра україно-німецького "Депеш Мод" відбудеться 23 жовтня о 19:00 на Великій сцені ТЮГу. Вистава йтиме українською – мовою оригіналу.

Важливий нюанс: те, що спектакль є рімейком, аж ніяк не применшує його цінності. Врешті-решт, "рімейк" не означає "калька" — якщо йдеться про талановитих людей.

Ранні 1990-ті – історичне тло повісті Жадана – не є для творців вистави предметом реконструкції. Світ, створюваний на сцені, – не "документальний", а театральньо-умовний, населений радше фріками, навіть клоунами (як сумними, так і відчайдушними), аніж реальними "продуктами епохи". Тут ім'я кожного персонажа (актори ж-бо грають по кілька ролей) написано великими літерами на одязі в найнесподіваніших місцях, а кров — це червона фарба, яку відверто черпають губкою...

Але ліричні переживання Костянтина Скиби (чорні джинси, кеди, напис на шкірянці – "Сергій Жадан") і Данила Карабейника (камуфляжні наплічник і

штани, напис на фуфайці – "Собака") – відчайдушні, щирі, глибокі... Справжні. На що і розрахунок.

Можна сміливо говорити про абсолютну актуальність даної постановки. На базі Харківського театру для дітей та юнацтва був реалізований масштабний міжнародний проєкт, що набув резонансу в медіапросторі Харкова, Києва, Львова та Одеси.[66]

"Приморська пустка"

У 2015 році театральний колектив "Склад 2'0" поставив виставу за мотивами новели Сергія Жадана "Маріо" із книги „Месопотамія". Постановка отримала назву "Приморська пустка". І не дарма, адже наскрізною темою-атмосферою стане саме така апатійна приреченість людини, яка сама її обирає.

У центрі сюжету постає Маріо, який несвідомо робить свідомі, здавалося йому, кроки на зустріч бажань. Проте самообман дуже швидко розвіється. Також ми побачимо Настю, яка стане уособленням того закордонного щастя, яке головний герой постійно намагався підкорити. Крім того, у виставу буде введена героїня – Свята Сара – яка у тексті Жадана згадується побіжно. Вона створюватиме відлуння того, що отримала Настя і що так боїться отримати Маріо. Одну з ролей зіграє і сам Сергій Жадан, проте у своєрідний спосіб.

Цього разу актори роблять акцент саме на голосовому наповненні вистави.

Приморська пустка – місце, де кожен міг опинитися, як і кожен міг його покинути, проте вибір завжди залишатиметься за самою людиною. [67]

Перше, що зачіпає око – це звичайна біла ванна посеред сцени. Вона символізує море – простір, довкола якого живуть головні дійові особи. Водночас ванна без води у центрі сценографії – це щось надзвичайно порожнє, що дзеленчить своєю нав'язливою пусткою і холодом, що пронизує до кісток. Також режисерською знахідкою став сценічний малюнок: постаті головних героїв, їхні сповільнено-пришвидшено морські танці під заворожуючі ритми сучасної безсловесної музики. Головних героїв троє – дівчинка-підліток з чудернацькими кісками, хлопець в "модних", надто дірявих джинсах, та Мара, яка уособлює чи

то матір героїні, чи то страх і покинутість мешканців Приморської пустки. А ще – клубок червоних ниток, який у ході вистави обплітає головних героїв. [68]

"Приголосні і голосні"

У Вінниці в Молодіжному театрі-студії "БУ!" було презентовано поетичну композицію за віршами Сергія Жадана. Прем'єра – 24 грудня 2016, жанр – поетична композиція.

"Це традиційна для нашого театру поетична композиція, як підсумок роботи над словом і пластикою студійців. Поєднання 11-ти віршів Сергія Жадана у одному сценічному просторі", – коментує постановку художній керівник театру Григорій Сиротюк.

Самі студійці анонсують свою роботу так: ""Приголосні і голосні" – це те, задля чого варто покинути свої домівки й офіси; забути про щоденні клопоти і нескінченні справи; відкрити своє серце та розум для чогось нового, небаченого до цього; для чогось, що проникає глибоко під шкіру, перетворюючи мертве слово на живе дійство".[69]

"Тамплієри" містять в собі 39 віршованих оповідей про любов і смерть та, звісно, про біблійну історію, що постає за повсякденням. Всі вірші, так чи інакше, про війну на Донбасі.

"Тамплієри" – 39 віршів про війну, яку ніхто не оголошував, про біль, із яким ніхто не може впоратися, про любов, від якої ніхто не може відмовитися, та надію, на якій усе тримається, – розповідав сам Жадан. [70]

Театр – Народний молодіжний театр "Від ліхтаря" (м. Рівне) Режисер – Артем Вишневський

Прем'єра – березень 2019 (у рамках IV Відкритого фестивалю аматорських театральних колективів імені В.К.Гужви "В кулісах душі-2019")

"Стій.Світи"

Похідний твір – тексти "Пливи, рибо, пливи" та "Декому краще вдаються приголосні" Театр – "Тотеатр" (м. Київ) Режисер – Олена Вахрамєєва, прем'єра

– 27 лютого 2020 Вистава-перформанс, що народився на перетині різних жанрів та форм: фізичного театру, театральної імпровізації, елементів психодрами та метафорично-образного театру. Акт творіння, в якому багато свободи та імпровізації, багато історій та доль, що сплітаються у єдине полотно.

У спектаклі звучать тексти українською та російською мовами, написані у різні епохи (від 19 століття до наших днів), дійство спирається на першочінності людського існування. Місце та час, епоха дійства створюється учасниками майже без реквізиту, за допомогою атмосфери та звукового темпоритмічного візерунку.

Це варто побачити, якщо Ви готові відчувати оголені дроти емоцій, що живуть в людині. Це споглядання сокровенного, часом, для когось занадто відвертого, надто чесного – "надто" для життя звичного у 21-му столітті. Це про "нестерпну" красу буття. Про Життя, де проявлені любов, страждання, самотність, сила, невинність, розчарування, пошук, прийняття і душевне піднесення. Життя, що є довершеним у своїй не-"ідеальності". [71]

"Хлібне перемир'я"

Похідний твір – п'єса "Хлібне перемир'я", театр – Харківський державний академічний український драматичний театр ім. Тараса Шевченка (мала сцена), режисер – Олександр Ковшун, прем'єра – 30 березня 2021

У театрі Шевченка відбулася прем'єрна вистава "Хлібне перемир'я" за однойменною п'єсою Сергія Жадана. Це вже друга інсценізація п'єси.

Рік тому Сергій Жадан прочитав п'єсу "Хлібне перемир'я" з цієї сцени. Як згадує режисер Олександр Ковшун, ідея створити виставу виникла сама собою, за якоюсь мовчазною домовленістю. Та наголосив, що брати в роботу твір свого сучасника та ще й на таку болючу тему — завдання непросте.

Олександр Ковшун, режисер: "Без зайвих реверансів — так. Складно. Тут має все настільки відповідати задуму автора, 100-відсотково. Вміння, що називається, прочитати правильно".

Сергій Жадан: “Я насправді дуже ліберальний автор. Я віддаю все на розсуд режисера, тому що мені здається у виставі головний він. Я завжди готовий допомогти. Ось ми зустрічалися з акторами — в них було багато питань по трактуванню тих чи інших образів, символів”.

Як наголосив Жадан, труппа театру й сама працювала немов на передовій. Актори починали хворіти, їх заміняли іншими, деякий час навіть доводилося репетирувати в скайпі. Попри всі негаразди, відмічає письменник, вистава вдалася.

У виставі багато пива, присутня нецензурна лексика, російський реп та саркастичний гумор. Хоча, як зазначили в театрі, жанр спектаклю — драма. Сергій Пакулаєв, актор: “Жадан передав ту мову, якою ми зараз спілкуємося. Немає мови. Про те і граємо. Проблематика сім’ї, друзів. Немає чогось такого єдиного”. [72]

"Розділові"— це поезія Сергія Жадана, візуалізація Олі Михайлюк, музика Олексія Ворсоби і Влада Креймера. Ідея такого поєднання належить Олі Михайлюк. За що триматися в порожнечі (може, саме за ці літери)? Що важливіше — слово чи поверхня, на якій воно написано, інтонація, з якою воно сказане, адресат?

Об’єктами проекту-дослідження стають також слова "ніжність", "війна", "ніч" і "любов". Важливим етапом "розділових" були репетиції в садибі Мсциховського — старовинній віллі неподалік Алчевська. Саме там була написана частина музичних композицій, зокрема, Вальс Алчевськ (таку назву має і документальний фільм, знятий Вадимом Ільковим). З того часу "розділові" були представлені на найбільших літературних фестивалях у Львові й Чернівцях, а також неодноразово в Києві, Харкові та Одесі. Навесні 2016 року відвідали східні міста поблизу зони бойових дій. До завершального виступу в київському планетарії народилися нові композиції.

Ця подорож є також промо-туром першого альбому "розділові: Щастя не оминеш". Сергій Жадан: "Звісно, "розділові" — проект живий, він твориться

щоразу по-новому, що й робить його унікальним. Але, разом із тим, проект існує вже тривалий час і має свої усталені обриси, зокрема музичні. Це самодостатній матеріал, який містить у собі все, що потрібно справжній музиці – щемкість, гіркоту, пронизливість і надію. Тепер у цьому можна буде переконатись, просто увімкнувши запис". "розділові" — це мультимедійне дослідження любові – словом, звуком, зображенням. Від публіки очікується здатність сприймати усіма органами. Розділові — знаки — наповнюють текст інтонаціями й почуттями. Розділові – лінії – направляють і позначають кордони й відстані на земній кулі. Крапка. Виникає з НІЧОГО, щоб стати безкінечністю. НІЧОГО є головним словом проекту. Але чи лишається воно нічим, перетворившись в шість літер на папері?

Між виступами проект продовжує існувати у віртуальному вимірі rozdilovi.org, який також наповнений метаморфозами, дозволяє гратися зі словами, складати з віршів щоразу інші історії, створювати листівки з фрагментів поезій та малюнків і дарувати їх друзям. [73]

Письменник Сергій Жадан та американська режисерка з українським корінням Вірляна Ткач, яка була співкураторкою масштабного проекту "Курбас: нові світи" у "Мистецькому арсеналі" (Київ, 2018), готували до століття театру "Березіль" рімейк вистави "Алло на хвилі 477!".

Прем'єра джаз-ревю відбулася на харківській сцені у 1929 році й викликала настільки жвавий інтерес публіки, що лише упродовж весни її зіграли 46 разів.

"Там була музика від батька українського джазу Юлія Мейтуса, який жив тут, у Харкові, а також багато танців і щось на зразок стендапу, — розповів Сергій Жадан. — Виходили актори та розігрували різні сценки. Деякі сценки змінювалися, деякі — лишалися. Тексти писав Майк Йогансен".

Ідея відновити виставу належить Вірляні Ткач, дід якої особисто знав Леся Курбаса і яка співпрацює з Сергієм Жаданом з 2002 року.

Досліджувала творчість Леся Курбаса, зокрема, у музеї Харківського державного театру імені Тараса Шевченка. Із Києва у Харків зіркова трупа "Березоля" переїхала у 1926-му.

Серед інших експонатів режисерка знайшла безіменні ноти. Як з'ясувалося пізніше, то була знаменита партитура Мейтуса. Також збереглися фотографії з вистави і лібрето, але не уцілів жоден текст Йогансена.

Шукаючи вихід із ситуації, автори ідеї вирішили не перейматися втратою сценарію, а написати новий.

"Ми подумали, що просто відтворювати виставу, мабуть, не надто цікаво, — каже Сергій Жадан. — Добре було б провести своєрідний місточок від 1920-х років до сьогодення, зберігши головну ідею. Ми показуємо виставу про місто, про джаз, про музику, про танці. Вона являтиме собою палімпсест — рукопис, на якому стерли первісний текст, а зверху написали новий. Тобто 1920-ті роки проступатимуть крізь наше сьогодення".

Як повідомила медіагрупа "Накипіло", Вірляна Ткач приїздила до Харкова восени минулого року, аби працювати із Сергієм Жаданом над новим сценарієм. Вона також провела кастинг і відібрала акторів для майбутньої вистави з різних харківських театрів.

Наступний її візит очікується у березні. Приїздив до Харкова і відомий нью-йоркський композитор та джазмен Ентоні Колман, який працює з вцілілою партитурою.

Він влаштував прослуховування харківських музикантів, відібравши серед них виконавців для майбутньої вистави.

Прем'єра рімейку обіцяє бути гучною, утім відбудеться вона не на історичній сцені "Березоля". Річ у тім, що будівля театру давно перебуває в аварійному стані, а його трупа і досі не має власного рояля, який вкрай необхідний для гри джаз-бенду.

У виставі також будуть політика, кримінал і веселі міські оповідки. Все точно так, як і у Леся Курбаса, але з перенесенням до сучасного Харкова.

Назва спектаклю "Алло на хвилі 477!" виникла не випадково. Саме з цієї фрази починалися у тодішній столиці передачі першого українського радіо.

Загалом у 20-х роках минулого століття у Харкові працювало чимало радіостанцій, але після втрати містом столичного статусу радисти поїхали відкривати радіо в Києві.

Водночас чимало київських акторів "Березоля", яких оминули репресії, так і залишилися у пролетарському місті, влаштовуючи незмінні аншлаги. Зокрема, після Курбаса майже двадцять років театр очолював його учень і послідовник Мар'ян Крушельницький. Тут же продовжувала працювати і дружина режисера, актриса Валентина Чистякова. [74]

Опера "Вишиваний"

Похідний твір – лібрето Сергія Жадана за п'єсою "Вишиваний. Король України", музика Алли Загайкевич, театр – Харківський національний академічний театр опери та балету ім. Миколи Лисенка (Схід OPERA), режисер – Ростислав Держипільський, прем'єра – 01 жовтня 2021

1 і 2 жовтня 2021 року на сцені Харківського національного академічного театру опери та балету імені М.В. Лисенка / СХІД ОПЕРА відбулась прем'єра авангардної опери Вишиваний. Король України.

Проект є нетиповим для України результатом приватної ініціативи. Коли керівники театру звернулися до Почесного консула Республіки Австрія в Харкові Всеволода Кожемяка з пропозицією підтримати створення сучасної української опери, він запропонував побудувати її навколо історії Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного), чиє життя є містком між українською та австрійською історією.

Опера Вишиваний. Король України є спробою творення новітнього українського епосу, базованого на історії національно-визвольних змагань та європейських прагнень України, декларуванням національної ідентичності як свідомого вибору. Дотичним до сьогодення її робить і питання становлення

держави в умовах радикальних змін геополітики та переживання людини в часи війни.

Загайкевич поєднала класичний симфонічний оркестр з фіксованою електронікою та електронною обробкою в реальному часі – саме вона допомагає нам утворити траєкторію перельотів із часу в час. Адже опера розгортається нелінійно, перетікає зі світу в'язничних тортур до спогадів – то про юність на Карпатських перевалах, то про окопи Першої світової.

В опері задіяно близько 200 артистів. Для вистави створили багато візуальних і сценічних новацій, серед яких триярусна "вертепна" алюмінієва конструкція з пандусом вагою 5 тонн. Таким був задум режисера-постановника опери, художнього керівника Івано-Франківського національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка Ростислава Держипільського. Встановлення конструкції, на якій вміщується до 60 осіб, дозволяє сцена ХНАТОБ, одна з найбільших в Європі. [75]

"Різдво. Тризна"

Похідний твір – Надія Крат за поезіями Сергія Жадана та з виконанням фольклорного музичного матеріалу, театр – Львівський академічний театр "І люди, і ляльки", Режисер – Надія Крат, Олексій Кравчук, сценографія – Ельвіра Босович, прем'єра – 23 грудня 2021, жанр – монохромний вертеп

Вертеп, як сакральна "історія зі скриньки", де колись зберігалися ляльки мандрівних театрів

Але театри давно вже не мандрують і в поезії Сергія Жадана мова не зовсім про відомий вертепний сюжет.

Ця історія нагадує скриньку Пандори, що творить іншу природу Різдвяної дійсності

І ця дійсність залежить не від запитання: "Що ми дістанемо з цієї скриньки?", — а від запитання: "Що ми будемо з цим робити?"

У виставі діють: Людмила Зборовська, Едем Ібадуллаєв, Олексій Кравчук, Надія Крат, Володимир Мельников, Алла Новікова, Андрій Синишин, Тетяна Шелельо. [75]

"Різдво. Тризна" – медитативна вистава, яка має характер запитання. І над цим питанням через "монохромну" форму вертепу, фольклорний пісенний матеріал та поезію Жадана творці пропонують подумати разом з ними на прем'єрі.

Вертеп, як сакральна "історія зі скриньки", де в давнину зберігалися ляльки мандрівних театрів. Але театри вже не мандрують як раніше і в нашій історії ця скринька більше нагадує скриньку Пандори, що творить іншу природу різдвяної дійсності. Дійсність же, своєю чергою, залежить не від того, що ми дістанемо зі скриньки, а від того, що ми будемо робити з цими предметами. І поки світ охоплений конфліктами між країнами та поміж людьми, на дні скриньки лишається й те, що ми називаємо надією.

"Після 14 року, а саме після "кривавого водохреща" є відчуття, що Різдво розстріляли на Майдані і воно все більше й більше зникає. Атрибути лишилися, а саме відчуття Різдва, дива, народження спасителя... то цього відчуття нема. про це виникло бажання поговорити", – сказала співрежисерка проєкту Надія Крат.

Якщо речі не живуть самі по собі, набуваючи значень лише в наших руках, то, можливо, скринька – це умовне місце всередині кожного з нас, а надія – це наші очікування, що людство в решті решт візьме любов за орієнтир, коли черговий раз доведеться обирати яким змістом наповнювати скриньку.

"Я був свідком того, як люди виїздили з Донбасу, покидали свої домівки, втікали, рятуючи життя. і тут от з'являється цей образ біженця, життя якого складається з уламків. Хочеться, власне, через мистецтво дати людям відчуття надії і щоб біженець, який тікає від чогось, став подорожнім, який йде по життю", – зазначив співрежисер проєкту заслужений діяч мистецтв України Олексій Кравчук. [77]

На сьогодні "Різдво. Тризна" крайня інсценізація за творами Сергія Жадана. На зрізі представлених театральних робіт можна побачити як Жадан існує в українському театральному просторі.

Жадан бажаний автор в українському просторі, його творчіть про пострадянське суспільство і для нього, тому не дивно, що театр починає передавати через свої методи жаданівські мотиви.

2. ПОКОЛІННЯ ПЕПСІ - ПОЕЗІЯ І ПРОЗА НА СЦЕНІ

Цей "поетично-фантастичний триллер початку нульових" було створено за мотивами творів Сергія Жадана талановитою актрисою Веронікою Літкевич. Подвійна прем'єра (театру і режисерки) явила перед глядачем історію про національну самоідентифікацію, про війну і пошук себе, про лайки, славу і їх "цінність".

Анотація до вистави з сайту театру: Ти не потрапив в епоху? тебе проковтнула і виплюнула риба? друг пропонує зняти порно з національною тематикою? спалив своїх родичів і не шкодуєш про це? хочеш знімати зоряні війни, а натомість знімаєш трупи, виловлені у Харківських річках? у тебе є письменник, що вбив у тобі любов до літератури? теж вчиш італійську заради помсти? теж відвідуєш вечори пам'яті кентаврів? Тоді тобі до нас.

Перед глядачем постає фільм з елементами вистави та поезії.

Ключова тема вистави - проблеми покоління "пепсі".

Ідея - гуманітарна катастрофа до якої призводять невирішені проблеми цього покоління.

Акторський склад: Льоха - Сокольник Руслан; Валюня - Бакланов Григорій; Іван Вересневий, Товстуха Євген Петрович - Вутянов Юрій; Толік Гавриленко - Липко Кирило, Усов Дмитро; Алік Заїка - Порожній Владислав, Писаренко Владислав; Богиня Калі - Журавель Дарія, Снісаренко Поліна.

У виставі режисерка використала дуже багато режисерських прийомів, вистава збудована за принципом колажу, часто використовується прийом контрасту: після чергового жарту і надії на світле майбутнє, глядача швидко "приземляють" Велика присутність відеоряду – це теж характерна ознака тих часів, бо люди масово почали заповнювати себе різним фастфудом з екранів телевізорів і перестали використовувати фільтри, що і призводить до гуманітарної катастрофи.

Планувалась як моно-вистава за творами Сергія Жадана. Автори розширили акторський склад, аби більше історій розказати глядачу. Вистава

частково в естетиці 1990-2000-х. Піднято теми кохання, виїзду закордон на заробітки, війни, специфіки впливу дитинства на подальше життя людини. Вистава з гумором, лірикою та суворою дійсністю.

Вистава створена за текстами:

"Гімн демократичної молоді", "Біг Мак", "Герої, апостоли, жінки та міста", "Жмур", "Мій старий", "Китобой", "Пам'ятаєш", "Дихає ночі..", "Перекривається рух на постах..", "Чого тільки не побачиш на цих вокзалах", "Що з ними буде, коли вони всі повернуться..", "Ще по зимі лежать померлі в озерах.."

Покоління Пепсі – мем, який з'явився після виходу реклами однойменного газованого напою. У ролику лунав слоган: "Нове покоління обирає Pepsi". Саме солодка вода з бульбашками і стала символом людей, дитинство яких припало на кінець 80-х – початок 90-х.

Представники Generation P (Пелевін зробив цей мем ще популярнішим, присвятивши поколінню цілу книжку) не мали гаджетів у дитинстві, зате любили відеоігри, які тоді набирали популярності. Покоління П пам'ятає піратські касети з фільмами, що мали жахливу озвучку, картриджі для Dendy, напій "Доктор Пеппер", гумки "Love is", які, до речі, досі користуються попитом завдяки ностальгії покоління. Кажуть, саме Generation P, може дивитися майже всі радянські мультики і не відчувати хтонічного жаху, при цьому люблячи й зарубіжні – старі діснеєвські чи навіть "Сейлор Мун".

Також існує опис покоління П як непатріотичних та аполітичних осіб, які не хочуть бути пішаками у великих політичних іграх – їм просто байдуже, бо вони розуміють, що не стануть рушійною силою і не зможуть радикально змінити світ. Не буду погоджуватися чи спростовувати це твердження, та від себе додам, що воно все ж, на мою думку, надто стереотипне та узагальнене.

Вистава у за мотивами творів С. Жадана (не плутати з Пелевіним, як плутають непідготовлені глядачі, коли йдуть на виставу) – колаж на тему дев'яностих, про дратівливий та нервовий час, який і досі герої згадують із занепокоєнням, та намагаються виправити його хоча б своїм уяві.

Цей колаж схожий на ту саму карту мрій (багатств), всі її називали на свій

лад, але однаково вирізали кольорові фото із журналів, розташовували на ватмані в хаотичному порядку і мріяли про краще майбутнє під пляшечку пепсі, що і слугувало певним медитативним порталом. У когось ті часи можуть викликати теплі спогади, а комусь їх зовсім не хочеться згадувати, щоб ніяким чином не наближати їх до сьогодення.

Режисерка Вероніка Літкевич для своєї дебютної роботи обрала нелегку тему для відображення, стояла непроста задача поєднати злиденність, обмеженість із відтінками інтелігентності та спробами відповідати очікуванням людей, що ховалися за власним страхом та неграмотністю.

Вероніка Літкевич - Акторка театру та кіно, викладач акторської майстерності у КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого, майстерня Д. М. Богомазова, навчалася в Харківському ліцеї мистецтв (клас хореографії і клас вокалу). У 2015 році закінчила Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенко-Карого (майстерня Дмитра Богомазова). Працює в Новому театрі на Печерську і Малому театрі (Київ).

Педагог акторської майстерності у КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого, майстерня Д. М. Богомазова. Актриса і режисер у Київському академічному Театрі на Печерську і Малому драматичному театрі. Засновник літературного проекту РОЕТІСА, спрямованого на розвиток молодих літераторів і популяризацію поезії. Викладала ораторську майстерність у школі риторики ім. Михайла Чехова. Викладач соціального театру в роботі з педагогами і психологами за програмою "Рівний-рівному" для підлітків.

У виставі звучить суржик, ти відчуваєш, що українська мова не рідна для акторів, та це теж є знаковим для дев'яностих років на території України. Коли поширювалась думка, що українською розмовляють лише селяки, а людям продовжували нав'язувати російську мову. А щоб відповідати сучасності люди мовчки пливли течією байдужості та невігластва. Тут відчувається і переживання автора, який особисто переживав цю проблему. Тому потрібно краще ознайомитися із творчістю та біографією С. Жадана, щоб точніше відчитати сенси вистави.

Для більш точного розуміння вистави "Покоління Пепсі" спробую коротко оглянути і проаналізувати твори які лягли в основу сценарію до вистави.

Гімн Демократичної молоді

Шість новел про становлення малозаконного середнього бізнесу в Україні. Шість смішних і життєвих ситуацій. Шість трагічних і звичних історій. Шість приводів для розмірковування над сенсом життя. Шість куплетів "Гімну" з приспівом, що, як не дивно, дуже нагадує чеховські, довлатовські або й есенінські настрої (зокрема – "Тогда, юношей я верил в потом. Но ничего и никогда не бывает потом").

Перша, найдовша і найменш жорстка, новела "Власник найкращого клубу для геїв" – міні-путівник для "клубних" бізнесменів-початківців. Гога (він же – Георгій Ломай) і його друг дитинства Сан Санич вирішують, що для розв'язання своїх життєвих проблем їм потрібно відкрити клуб. Але яким він має бути, що таке клубний бізнес і як його робити, вони не знають напевно (щоб не сказати, що вони повні профани). Зате Гога вже викупив кафе "Бутерброди" і запросив арт-директора Славіка, худрука-невдачу зі смішними амбіціями. Саме Славік і запропонував формат клубу – для геїв. Для колишнього "братка-бандюка" із "Боксерів за справедливість" Санича і спекулянта а-ля Корейко із "Золотого теляти" Гоги такий формат досить дивний (це аж дуже м'яко кажучи). Але вони погоджуються і відкривають перший у Харкові гей-клуб "Бутерброди". Писати, що було далі, означає просто переповідати сюжет, а цього дуже не хотілося б робити. Жадан пише так, що кожне слово несе зміст і його не можна ані змінити, ані переставити – автор справжній майстер форми. Жарт впливає із контексту, розмірковування про кохання і секс не можна вмістити в одне речення, бо вони втратять сенс і щирість.

"Балада про Біла і Моніку"... Ну, справжня сучасна балада. Про кохання? І про нього також. Про стосунки між чоловіком і жінкою? Так. Про дивні почуття? Звісно, що так. Написано з гумором, приправлене сарказмом? Аякже, інакше це був би не Жадан. Красива історія? Настільки, наскільки може бути красивим brutальне життя. Романтика? Певно.

Третя новела. "У Харкові, 15 років тому, нормально стояли брати Лихуї – Гриша і Сава. ...вороги їх поважали – вони могли вийти удвох на стінку, їх ламали і змішували з чорним харківським ґрунтом, вражені їхньою мужністю та ї**натством вороги відносили їх на плечах додому і викликали швидку, брати відлежувались, заливали рани спиртом (я зараз говорю про душевні рани) і знову йшли в бій. Це викликало якщо не повагу, то, принаймні, острах – попадеш під такого, мов під екскаватор, лікуйся потім, якщо зможеш". Їхній новий бізнес – ритуальні послуги. Суперовий крематорій нового типу, повний набір послуг "від а до я": з відспівуванням, капличкою, плакальницями і т.п. "В нашому бюро вам запропонують дешеві ділянки в одному з наймальовничіших районів Слобожанщини, ритуальні аксесуари за демпінговими цінами, автоперевезення, а також послуги професійних працівниць ритуальних послуг, духовних осіб і тамади". Чому новелу про крематорій названо "Сорок вагонів узбецьких наркотиків", зрозумієте, коли дочитаєте хоча б до приїзду Івана, небожа Лихуїв, до Маріуполя. Зазначу ще таке: напевно, це найжорсткіша новела з усієї книги. Хоча вона і не лишає по собі неприємного "післямаку".

"Особливості контрабанди внутрішніх органів". Назва говорить сама за себе, до того ж розшифровується у першому реченні. Найголовніших героїв у новелі немає – є просто герої, яким треба перетнути кордон. Цигани із партією "японських" телевізорів – насправді телевізори в'єтнамські та ще й без кінескопів. Українська проститутка, "студентка" Ягелонського університету, яка потрапила під першу ж випадкову кулю, випущену тими ж таки циганами, розлюченими після невдалої спроби контрабанди. Знайомий Жадана – Бондаренко, якому конче треба до Німеччини – до своєї колишньої дівчини, що його кинула й одружилася із німцем за першої-ліпшої нагоди. "Вона, пояснював, просто нещасна й вразлива жінка, яка не витримала розлуки, сука вона, намагався я його переконати, але він навіть слухати не хотів". "Щось сталось, щось жахливе і невідворотне, щось змусило її зрадити, думав він, стоячи на польському кордоні, ...але все ще можна поправити, усе ще може стати на свої місця, усе буде добре. Але він не знав головного – поправити ніколи нічого не

можна".

"Хай священник договорить, все найсмачніше там у кінці". Історія про зйомки для італійців "кіно на гендерну тематику для боротьби з українською проституцією". Знімати фільм узявся оператор Гавриїл – звісно, він завжди мріяв про справжнє кіно, а не про кримінальні хроніки, що він знімав натомість – на замовлення свого друга Валюні. Валюня накропав сценарій, що схожий радше на порнуху, ніж на агітку проти проституції. В головних ролях – дві жінки, одна з яких "проста українська дівчина", насправді – проститутка, інша – профспілковий лідер, що має утримати над прірвою розпусти духовність "дівчини" і не відпустити її до італійського борделю. Ті, хто хоч раз дивився фільми категорії ХХХ, зрозуміє, якими мають бути умовляння – певно, що не щирою, задушевною розмовою у статичних позах. Потім ще у сцену в кабінеті профспілкового лідера запросили карлика, для надання більшої "етнічності" (чому саме карлика, одразу і не поясниш). Можна було б назвати "Хай священник..." порно-буфонадою, якби не почуття, без яких навіть зйомки ххх-кіно не обходяться. Пафосно звучить? – так. Але так воно і є.

Остання, шоста і найкоротша, новела ""Металіст" лише для білих" схожа радше на есей, присвячений незалежності (у найширшому значенні), демократії, владі, державі. Роздратування, біль, сарказм на початку змінюється роздумами про те, як можна уникнути залежності, страху, залишившись вільним, зберігши любов, не потонувши і "обломавшись". Логічне завершення збірки.[4]

Сергій Жадан, мабуть, саме тому і такий популярний, що в кожній новій своїй книжці інший. "Гімн демократичної молоді", залишаючись по-жаданівськи легким, іронічним, смішним, – мудріший, доросліший і тому сумніший від своїх попередників. Я не хочу сказати, що вони були менш глибокі, або примітивніші – "зовсім ні", але ця нова книга могла бути написана тільки зрілою, дорослою людиною (біологічний вік тут ні до чого). Чомусь мені здається, що жаданівська аудиторія подорослішає із "Гімном...". Але й підлітки мають бути задоволеними – не "грузить" автор своєю філософією. Цікаво його читати. Втім, як завжди.

Збірка "Біг Мак" є першою прозовою збіркою письменника, однак уже її стилістика дає підстави до віднесення поетики його прози до постмодерної.

Шість новел, чи краще б сказати, фрагментів, постають як чисте явлення відкритості форми. Кульмінація у більшості з них, як і розв'язка, всупереч внутрішній потребі і наївному читацькому очікуванню, так і не настає. У пошуках відповіді на постале питання кидаєшся читати наступний фрагмент. Проте кількість питань і далі собі помножується. Проблеми втрати телічності, питання сенсу існування, ціни зруйнованих ідеалів ("у старого Баланеску, кумира Баланеску гниють ясна!") далеко не нові, але від того не менш актуальні.

Життя перетворилося на кляту "маскультову бутафорію". Картотека подій розсипається і їм (подіям), напевно, й не варто уже надавати якоїсь цілісності.

Маємо простір і маємо відкривання. Просто по-людськи зрозумілі речі, без прогрузів (хіба що, як виняток, винесемо за дужки Боба з "Порно"), без натужних філософувань, хоча автор любить порефлексувати з приводу себе і світу, в якому, як не дивно, знаходиться місце і для "таких виродків", як безіменний Джон Леннон. Такі собі "обрубки великої псевдореволюції".

Перейматися, що вам забракне якихось знань (скажімо, з географії — щоб дістатися до втраченого Берліна чи здійснити швидкісний заплив у "територіальні води її ванни", або там мов — німецької, чеської чи англійської), — не варто: усі герої досить пристойно розмовляють українською: Сільві, юна порядна чешка, Анна-Марія, усе ще юна і цілком порядна югославка, Гашпер, псевдо-Леннон, і тим більше Боб з буремної героєвої юності. Принагідно висловимо особливу подяку персонажам другого плану, як-то: маленькому смердючому індусові і "печальному скінгедові" з віденського метро. Загалом, усі міжетнічні, як і міжконфесійні стосунки зав'язуються у художньому жаданівському світі якимось на диво безконфліктно, навіть коли когось б'ють і тоді везуть до лікарні. Місце дії — Мюнхен, Берлін, Відень, загублений у міжчассі шмат Радянського Союзу — видається обраним достатньо випадково, хоча чутки наполегливо приписують вибір хронотопу безпосередньому авторовому досвіду перебування у вищезазначених місцях.

Додайте сюди алкоголь (як фактор інтерсуб'єктивно-об'єднувчий), легку психодилічну хмарку (як можливість індивідуального в-собі-усамітнення), позацензурний пласт лексики (не стільки як деталь декоративну, інкрустуючу, а радше як момент реалістично-уточнюючий; без надуживань) і топос дороги (анатомічний розтин народного автомобіля, гадаю, особливо травматичним ні для кого не буде) — матимете щось цілком в дусі 90-х — поч. 2000-х років. Та попри відчутну закоріненість у вироблену 90-ми метамову художнього прозового тексту, жаданівська текстофактура інтригує, залишаючи по собі враження тихого осягнення чи не найбільших життєвих істин. [3]

Своєрідним вступом до книги "Вогнепальні і Ножові" С.Жадан називає есей "Герої, апостоли, жінки і міста". "У мене завжди було бажання написати до книги певний коментар, де я пояснив би образи, метафори, героїв, згаданих у моїх містах. Мені здалося, що навіть люди, які не люблять вірші, можуть прочитати цей есей", - сказав автор.

Цікаво, що останній розділ поетичної збірки, "Коментарі" ("Герої, апостоли, жінки і міста"), написаний прозою. Саме цей розділ дає змогу робити якісь висновки щодо погляду С. Жадана на релігію. Автор витворює незвичне поняття "біблійний пролетаріат" і таким чином вивіщує працю звичайних людей, котрі віддано виконують свою справу й залишаються непомітними: "у той час, коли святі займалися пророцтвами й дивами, вони займалися економікою". [34]

Тобто Сергій Жадан вбачає щось величне в "димі й полум'ї щоденної боротьби", він сакралізує побут, який є невід'ємною частиною людського існування, народження й переродження, сенсу цього існування: "Тому що історії справжніх героїв завжди доволі прості – це історії про народження та родинний затишок, про материнство й батьківську зброю, про міцний усталений побут, про родинні свята і втрати... про рани – вогнепальні й ножові, захиті й забинтовані... про смерть у бою і воскресіння в спогадах друзів".

Жадан витворює власну релігійність і бере на себе завдання розповісти про

справжніх героїв. Отже, певна релігійна "матриця" наповнюється новим змістом, побут українських пролетарів, "фраєрів" і ув'язнених настільки ж важливий для українського письменника, як і оповіді про життя Мойсея, Соломона для євреїв.

Творчість Сергія Жадана тримається на впевненій вірі, палкій любові й надії "попри".

А до більш формальних особливостей можна додати й зацікавлення біблійним текстом, який "просвічує" у віршах і прозі.

Про особливу "релігійність" говорить Олег Коцарев: "Вірогідно, що сам Сергій Жадан трактує все це якимось інакше... але мені видається, що в його творчості віра (ясна річ, позаконфесійна, неформальна...) відіграє роль такого собі внутрішнього не завжди виразного "кістяка" подій, на який можна спертися й через який відбувається загадковий, безперервний, пульсуючий зв'язок зі світом"

Жаданівська релігійність явно проступає у виставі. Релігійність без конкретики, Бог є Бог. Особливо яскраво вона читається саме в поетичних сценах, віршованих паузах між прозовими діями героїв. [38]

У "Житті Марії" війна, мабуть, головна тема, а от революційних моментів не густо. Поет осмислює події підкреслено антипропагандистськи, антиполітично (хоч біженці й не забувають зазначити, що своє місто вони спалили самі). І війна постає такою собі старозаповітною карою за несвідомі, а то й невідомі помилки, тож у героїв цієї книги шансів досягнути цю кару, здається, не набагато більше, ніж у героїв прози Франца Кафки.

Важлива річ у Жадана – співпереживання. Воно лежить в основі більшості віршів. Мається на увазі й співпереживання з ворогом і його прихильниками, чи, краще тут сказати, з Іншим. У поета, як і в його героя-капелана, для кожного знайдеться бодай слово.

На жаских прострілюваних перехрестях віршів про війну і спокійніших текстів Сергій Жадан, серед інших важливих епічних справ, займається і пошуком "героїв нашого часу". Шукає він їх часто на нижніх поверхах

суспільних реалій. Тож чимало з них не сильно різняться від "героя нашого часу" Савки з п'єси іншого класика. В ці постаті Жадан вглядається сам і пропонує вглядатися читачам, вишукуючи в них людське.

А поза схематикою і символікою в книжці чимало сюжетів, що виглядають подібними до реальних історій, справжніх доль людей доби війни. Найвиразніше вони виписані в розділі "Чому мене немає в соціальних мережах". [35]

Виставу "Покоління пепсі" також було забезпечено аудіоописовим коментарем для незрячих та слабозорих глядачів за підтримки Український культурний фонд.

Завдяки цьому люди з порушеннями зору можуть сприймати спектакль не лише завдяки інтонації, мовленню акторів, музичного супроводу, а й отримати значно більше інформації про виставу.

Вистава відбувалась у супроводі аудіоопису, коли коментатор у режимі реального часу провадить тифлокоментар – вербальний опис декорацій, рухів, міміки, зовнішності персонажів вистави.

Вистава складалась з історії покоління, нам показували їх дитинство, дитячі мрії, надії, чого вони досягли в житті і підсумки життя. Всі історії це суміш спогадів, приємних, як от мрія про акваріумний театр одного з героїв, так і не дуже, як розставання з коханою. В першому акті актори то смішать то вганяють в депресію, змушуючи глядачі ніби переживати свої спогади знову, один з ключових аспектів вистави було показати саме цю життєвість, кожному знайомі радості і біди. І це зіграло, вистава відчувається живою.

Спогади героїв з'являються позаду них у вигляді відеоряду, це допомагає пізнати характери героїв, усі хочуть хорошого життя і намагаються робити правильний вибір. Режисерка ввела відеоряд, наче окремого персонажа, актори взаємодіють з ним, а він з ними. Це додає якраз того шарму покоління пепсі котре так хочуть відтворити автори. Відеоряд котрий транслювався з телевізора трохи спантеличував на початку, але все в кінці зводилось до спільного знаменника, в мене особисто це викликало "вау" ефект.

На протязі усієї вистави на сцені, поза сценою, в глядацькому залі

присутня богиня Калі. Вона згідно індуїзму знищує все зло на землі, оберігала світ від демонів. Героям же вона допомагала позбутися їхніх власних демонів.

В другому акті можна спостерегти як вона сидить на холодильнику, п'є пепсі і спостерігає за зібранням анонімних алкоголіків. В цій сцені показано те покоління, яке змогло поїхати зі своєї країни в надії на світле майбутнє. Вони взяли свої мрії та плани, спакували усе в великі валізи і покинули рідну землю. Вони вірять, надіються, що там їх чекатиме світле майбутнє, але на жаль усі роки, які вони витрачають на чужій землі вміщуються в маленьку пачку грошей. Прикрість від нереалізованості, непотрібності заганяє у смуток і змушує замислитись, чи привально ми витрачаємо відведений нам час.

Цю проблему яскраво розкриває сцена з акваріумним театром, велика потужна мрія, вношена роками, може видатись нікому не потрібною навіть людина з якою ти все це починав в один момент тебе покине, і єдине що лишається, спакувати валізу і "піти в море".

Вірші котрі декламують актори між прозовими сценами звернені прямо до глядачів. Звернені так яскраво, що одразу змушують публіку задуматись, задуматись про себе, про країну, ситуацію в ній, про війну, яка нікуди не зникла. Особливо тему війни підіймає вірш "Мій старий...". Актор котрий грав Толіка Гавриленка настільки емоційно декламує його, що кожен глядач в залі відчуває, що це саме його батько пішов на війну, залишивши маленьку дитину вдома і промовляючи йому слова з посмертного листа. Після таких пережитих емоцій хочеться вірити в промінчик світла, промінчик світлого майбутнього котрий пробивається крізь усю пітьму і дарує надію.

Поезія Жадана у виставі спрямована саме на емоційну складову. Вероніка Літкевич зробила правильний вибір взявши стільки поезії Жадана у виставу, без віршів це була б суха, беземоційна байка про покоління 90-х.

Покоління Пепсі дає можливість ширшому загалу глядачів "упізнати себе" та спонукає до рефлексій.

3. ХЛІБНЕ ПЕРЕМИР'Я - ПЕРША СПРОБА ДРАМАТУРГІЇ

Хлібне перемир'я" – перша друкована п'єса Жадана. Принаймні, перша справжня п'єса: "Меррі Крістмас, Джізус Крайст" (2001) і "Радіошансон" (2007) були радше циклами зонгів. Нова форма, ті ж теми – від яких, насправду, жодному сучасному письменнику не подітися: смерть і війна. Презентована 16 квітня 2020 року.

"Моя нова п'єса Хлібне перемир'я про людей, які опинилися всередині війни в її паузі", – Жадан

Жадан нагадав, що влітку 2014 року, коли вже йшли активні бої за українські міста, хлібне перемир'я було однією з перших спроб зупинити війну заради того, щоб люди зібрали урожай на полях.

"Для мене ця історія важлива тим, що вона про мирне цивільне населення, серед якого немає великих героїв. Це звичайні люди, сім'я в обставинах війни, залишена один на один зі своїми проблемами і відносинами, в яких багато страху, недовіри одне до одного, тривоги. Всього того, що насправді переживає людина, яка опинилася в такій ситуації", – пояснив письменник.

За його словами, він вважає важливим передати переживання людини в умовах війни, тому що "отримуючи щоденні новини з війни, вже шість років, ми часто не бачимо ось цієї живої людини, не можемо відчутти те, що думає і відчуває вона".

У ранніх прозових книжках Жадана смерть була гротеском – тим, що відбувається не з тобою; більшим гротеском було хіба саме життя (згадаймо гомерично смішну рекламу бюро ритуальних послуг у "Гімні демократичної молоді": "Велкам ту Юкрейн – ленд оф зе готік парадаїз!"). А в трьох останніх романах жартувати про смерть можна – тільки вже в її присутності. Смерть персоніфіковано: з нею можна поговорити телефоном ("Ворошиловград"), сидіти поруч на дні народження ("Месопотамія"), зрештою, побачити, як вона наближається до тебе, і "перевести" її на іншого ("Інтернат").

У "Хлібному перемир'ї" Жадан ніби повертається до "Депеш Мод" і

"Гімну": смерть – чужа, ну, тобто рідної людини, матері, але ж не власна, тьху-тьху; смерть смішна – не вона сама, звісно, але суєта навколо неї; по-чорному, але справді смішна. Діалоги, як завжди у Жадана, живі й природні. Але це лише допоки читач або глядач не зрозуміє (або не прочитає в анотації), що перед нами – літо 2014 року, Луганщина. Смерть посеред смертей.

Літо 2014-го. Перша спроба від початку війни припинити вогонь, щоб фермери мали змогу зібрати врожай. Тридцять-із-чимсь Толік і його старший брат Антон застрягли в будинку, до центру – десять кілометрів пішки, а в обхід – усі п'ятнадцять, міст зруйновано, на той бік – тільки вплав. Це при тому, що на собі доведеться нести мертво тіло. Антон, що має бізнес у місті (торгує на ринку м'ясом), приїхав ховати матір, "жінку трудної судьби". Покійна лежить на другому поверсі. На першому – ридують-бухають її дорослі сини. Навколо горить – зайнялися поля, що з них так і не встигли зібрати урожай... Посієш казна-що, виросте абищо. Ні, краще так: не зважай на урожай, а гречку сій. Ні, краще... Та нема тут нічого кращого, страшнючий текст. В одному з інтерв'ю Сергій Жадан розповів, як писав "Хлібне перемир'я". До нього звернулися з пропозицією створити п'єсу про російсько-українську війну. Безпосереднім матеріалом для п'єси стали сюжети, які не ввійшли в остаточну версію "Інтернату". Зв'язок між цими двома текстами Жадана насправді і очевидний, і важливий. Цивільні на війні – спільна тема і п'єси, і роману, але підходи до розкриття теми різні. Паша з "Інтернату" приймає рішення й рушає за лінію фронту, щоб урятувати Сашу. Розгортається така собі містерія, де старший (жрець) проводить молодшого (суб'єкт ініціації) через серію випробувань, щоб зрештою поступитися місцем тому, кого втаємничив. Саша готовий відтак зробити вибір, на який Паша так і не наважився. У "Хлібному перемир'ї" також прописано ситуацію переходу – від смерті до життя. Але це вже фарс, бо занадто багато людей тут (не) претендують на роль жреців, а робити вибір на користь і на благо іншого ніхто не годний. "Інтернат": щось зробити й не вижити. "Хлібне перемир'я": нічого не зробити й не вижити.

І головне імпліцитне питання: а як воно так, щоб щось зробити і не просто

вижити, а вцілити?

Кожен із чотирьох актів п'єси починає поетичний вступ, своєрідний наратив, який нагадує псалми або голосіння. У книзі розміщено старі фотографії, на яких увічнений стан ніби-миру, перед-війни. Проте, як розповідають герої книги, розгортаючи сторінки старих альбомів, від цього стану не лишилося нічого – так само, як, мабуть, за хвилину не лишиться нікого живого серед мешканців цієї хати... але у цьому ми також не можемо бути до кінця впевнені.

У кожній дії "Хлібного перемир'я" до головних тут братів додається по новому персонажу (драматургічний прийом настільки ж старий, наскільки добре відточений). Першими прийдуть три жінки-плакальниці, у цьому колективному розумі головує тітка Шура, поруч із нею глухонімі(?) Валя й Катя; потім прибудуть сусіди-фермери: Коля і його дружина Машка, котра от-от народить; останнім буде Ренат-поштар, який приведе за собою дванадцять апостолів (закреслено) однокласників молодшого з братів, що нині вже загинули чи зникли. Як ті люди дісталися будинку, коли все горить, а мосту немає, здебільшого не ясно. У Антона забрали авто й натомість позичили надувного човна з човнярем, так і дістався берега (віва Харон; відсилка настільки очевидна, що читати її інакше як стьоб не можна). Тьотя Шура і дві її підпомагачки просто ігнорують питання, як вони тут опинилися, не здивуюся, якщо Шура вміє ходити по воді. Валя, Коля і Ренат – це все "корінне населення" місцевості, яке не виїхало чи не загинуло, але як вони вміють ходити крізь вогонь буквально, хтозна. Загартувалися? Хочеться припустити, що ті всі вже давно померли й зібралися колективно на Страшний суд. Не треба такого припускати. Треба просто повірити: от ці люди всі прийшли в цей дім.

Біблійні образи у Жадана завжди були напівметафорами, напівелементами спільного культурного коду. Показово, що у п'єсі Бог – це відсутність.

"– ...а хто тут у нас кого любить?"

– Бог усіх любить, да, тьоть Шур?

– Даже не думай".

Даже не думай.

Це п'єса про безпорадність. І про її коріння: такі зерна засіяно, що нічого не вдіяти, от вони тепер і горять. Героям не вдається порозумітися, бо вони не зробили цього до війни.

28 грудня у театрі драми та комедії на лівому березі Дніпра відбулась довгоочікувана прем'єра вистави "Хлібне перемир'я", поставленої за однойменною п'єсою Сергія Жадана, яка вийшла на початку року. Режисер і постановник вистави – Стас Жирков

"Сергій Жадан - це живий класик нашої країни. Це людина, яка дає нам можливість зрозуміти, що наша поезія, наша проза можуть бути сучасними, проєвропейськими, і проносити через популярну літературу важливі погляди та ідеї. Мені здається, що це вже легендарний письменник і мати на сцені його текст плюс першими поставити цю його п'єсу – це для нас дуже класно", – розповів після прем'єри режисер вистави Стас Жирков.

У вистави "Хлібне перемир'я" через пандемію був дуже довгий шлях до прем'єри. Драматург Павло Ар'є розповів, що ця дорога до першої зустрічі з глядачем тяглася ще з весни: перший локдаун поставив хрест на прем'єрі, яка мала от-от бути, потім почався другий локдаун, а коли команда напланувала зробити прем'єру восени, театр просто захлеснуло епідемією, і режисер, на жаль, змушений був знову зробити паузу...

Кожен же бачить по-своєму, саме ця суб'єктивність і якась певна алогічність літератури, вона ж і робить літературу далі живою і цікавою. Ми ж кожен маємо свої якісь рецепти, виявлені й не дуже виявлені, у кожного з нас якесь своє бачення, у кожного своя суб'єктивність, у кожного своя оптика. І тому якось вимагати, щоби театр дотримувався твоєї генеральної лінії, мені здається, неправильно.

За жанром ця вистава – трагікомедія, або, як її описують у театрі, "сміятись/плакати/розуміти". Герої, які потрапляють, у якісь абсолютно абсурдні ситуації, викликають живий сміх, який вже у наступний момент перетворюється у співчуття.

"Ані поховати, ані народити..." – ця моторошна фраза звучить вже в другій

дії, і передає всю суть постановки. "Хлібне перемир'я" — про життя у "сірій зоні" першого літа російсько-української війни. 2014 рік. Саме тоді оголосили перемир'я, що обернулося зовсім не перемир'ям. Визначення "хлібне" додає ще більшого драматизму. Під час того самого "перемир'я" збирати врожай фермерам не давав ворожий вогонь, а декому й вже не було що збирати, бо поля спалили "гради". І саме поля, стиглої пшениці та соняшнику, рясно поливалися кров'ю українських захисників. Таке-от перемир'я...

У центрі вистави – доля двох рідних братів. Антон живе за межами "сірої зони", має бізнес і дорогого джипа. А от його брат Толік не зміг полишити рідне містечко, осівши поряд з матір'ю. Приїхавши в гості до рідних людей, Антон дізнається, що мати померла. І вже кілька днів її тіло лежить на горищі... Поховати жінку не можуть, бо цвинтар на тій стороні, а єдиний міст підірвали. А от дружині сусіда ніде народжувати. Бо лікарня залишилася теж за мостом, якого тепер немає.

Протягом всієї вистави звучать роздуми головних героїв. Потрапили в такі обставини. Війна. А хто винен? Та вони ж чесно ходили на вибори. І голосували... за стабільність. Постановка ідеологічна, та аж ніяк не схожа на політичну "плакатку", яких зараз дуже багато. В ній немає образливих асоціацій і звинувачень в лоба. Єдине, що дозволив собі режисер, – фоновий звук із телевізора, це передвиборний ролик одного з кандидатів, "про стабільність"...

"Жадан написав таку історію, коли людина опиняється в замкнутому просторі. Знаєте, це як опинитися там, де всюди вогонь. І ти ніяк не можеш вибратися, просто хочеш вижити. Він намагається не виправдати, а пояснити цю логіку, коли людина каже "ну от я тут жив, а всі прийшли і в мене хочуть щось забрати". Напевно, він хотів розібратися в їхній психології. Тут немає хороших, поганих, тут всі в обставинах. Людина завжди хоче вижити. Мені здається, важливо такі вистави привозити сюди. Південь, трохи більше 100 кілометрів і — Крим. Прекрасно уявляю всі настрої, які у вас є, і супротивні настрої" — розповів режисер вистави Стас Жирков.

Постановка зроблена українською, так прописав сам драматург Жадан.

Російська звучить тільки в піснях та молитвах. І це додає емоційного забарвлення виставі. Ці люди виховані на російській культурі і Богу моляться, як вміють. До речі, тут теж автор вставив цікаві маркери. "Бог один, церкви різні" — звучить із вуст однієї з героїнь на початку вистави. "Бог один і церква одна" — говорить вона ж, але вже пізніше...

Як казав Стас Жирков – Сергій Жадан — це культовий український письменник, і для нього без питань зібрати повну залу, якщо він буде просто читати вірші, його книги постійно стають бестселерами. Коли вийшов "Інтернат" його ніде не можна було купити: у Києві в багатьох книгарнях книгу потрібно було замовляти, бо все розкупили. Цей текст запропонував режисеру Павло Ар'є, відомий український драматург, і він ще драматург Театру драми і комедії на лівому березі Дніпра. Цитата: "В мені боролися директор-менеджер і режисер. Директор-менеджер, не читаючи, сказав: треба брати, бо у Жадана багато вболівальників і фанатів, а як режисер, прочитавши текст, я зрозумів, що моя інтуїція мене не підвела. Тож не було навіть вагань. Плюс ми ж перший театр, який поставив цей текст, це класна історія, мені здається, що театр постійно має бути в колі письменників, поетів, драматургів. Це важливо."

Чи залишаються і текст, і вистава актуальними у 2021 році? Адже з 2014-го пройшло немало часу. Безсумніву, ця тема буде актуальною допоки йде війна. Для нас у будь-якому разі це питання важливе. А у Сергія якраз крута штука, що це не політична історія — це історія про людей. Тому і проблема людська — треба поховати маму, — а з проблеми витікає багато інших: суспільно-політичних, соціальних... Людина опиняється в замкненому просторі, і ти не можеш звідти вибратися, ти просто хочеш вижити. Він і героїв ставить у такі самі обставини — вони не за "правих", ні за "лівих". Здається, що він намагається не виправдати, а просто пояснити їхню логіку, розібратися в їхній психології. Тут немає хороших і поганих — вони всі "в обставинах".

У виставі є кілька моментів, що відрізняються від п'єси. По-перше, вони зробили більш виразною одну сюжетну лінію, якою немає в п'єсі. По-друге, ввели кілька уривків із інших творів Сергія і змінили фінал. Але автор поставився

до цього з великим розуміння. Більше того, автор з режисером домовилися допрацювати ті текстові вставки, які вони зробили, щоб я автор сам їх дописав.

При цьому всьому виставу можна вважати автотекстуальною, режисер не змінював кардинально текст, а так би мовити читав між рядків, це його дуже сильна режисерська риса. Наприклад, у фіналі в Сергія написано, що герой бере гвинтівку і йде нагору до матері, а як Стас це прочитав? Він же дослівно прочитав: "Іде нагору до матері".

На відміну від п'єси, де кумедні фрагменти вплетені в канву соціальної драми, Стас Жирков йде далі, створюючи трагікомедію, в якій деякі з елементів акцентовано аж до межі блюзнірства. Спочатку глядач відгукується на це поодиноким, дещо нервовим смішком, який по ходу дії стає більш розкутим і поширюється всією залюю.

Київський академічний театр драми і комедії на лівому березі Дніпра справді вміє говорити про складні, непрості теми, які мало хто наважується розкривати, але треба.

Декорацією для "Хлібного перемир'я" слугує конструкція у вигляді напівзруйнованої хати. Через розбомблений дах видно зірки... Відношення між глядацькою залюю і сценою чудово демонструє сценав кінці другої дії коли актори встали в рядок і по черзі говорили свої репліки в залу, а не один до одного, поки тьотя Шура реально не звернеться з риторичними питаннями до глядачів на кшталт: "А вас розуміють?" (вульгарність екстра рівня, даруйте). Така мізансцена буде однозначно зчитуватися як пародія на святкові лінійки з наперед, але погано завченими репліками учасників, які хочуть якомога швидше відбутися це дійство.

Світло у виставі відіграє свою важливу роль, увесь простір часто освітлюється одним кольором, зеленим, червоним, синім, підкреслює важливі моменти і часто саме внутрішні переживання героїв.

Режисер вдало вирішив відношення сценічного і позасценічного, особливо виділив другий поверх, де на ліжку лежить тіло матері. Цей уявний простір і повинен залишатись уявним, містичність цього місця, куди персонажі не мають

великого бажання заходити, відсилає нас до чогось поза цим світом.

Цікаво спостерігати, як актори діють поза сценографією хати, виходять для розмов по телефону. Особливо хочеться виділити стійку з мікрофоном справа від центру дії, там актори нарочито гіперболізовано-фарсово співають російські пісні.

Аналіз персонажів:

Молодший брат Толік (роль виконують два актори Володимир Кравчук, Дмитро Олійник) не виїхав із рідного містечка, коли почалася війна. Залишитися у нього були свої причини, формально – не міг кинути маму, але... можливо, все набагато глибше і радикальніше. Його особиста історія болюча – молодий чоловік втратив кохану дружину й досі не може оговтатися, тому його поведінка видається трохи істеричною й інфантильною.

Старший брат Антон (виконавці: Андрій Ісаєнко, Дмитро Соловйов) – активний, рішучий "фартовий комерсант", який звик все вирішувати грошима і дзвінками "потрібним" людям та не боїться хапати жар голими руками. Але, зіткнувшись з реальністю, розгублюється від розуміння безвиході. Він ніяк не може змиритися, що джип, на якому він приїхав, і який залишив на тому березі, умовному "кордоні", він вже ніколи не отримає назад. І ніяк не втямить, як це так – немає мосту, а значить поховати рідну людину теж немає змоги. Антон дратується, лютує і вірить, що про все ще можна "домовитися", але ситуація вже неконтрольована. Зв'язку немає. Світла немає. Є лише розпач брата, мертва мама й німі плакальниці, що приходять до їхньої домівки.

Вагітна сусідка Маша (актриси Світлана Штанько, Катерина Качан) от-от має народити, і сміливо, на відміну від свого чоловіка-фермера, дивиться в очі факту неминучості цього моменту. Ця молода жінка з дітьми у лоні – є символічним втіленням того, що життя триває і продовжується навіть на спалених полях, серед диму і розпачу зламаних доль.

Герої ностальгують, поринають у спогади про своє дитинство в цьому домі, про молодих тата й маму, та крізь пастельні спомини чорним і гострим графітом проступають дитячі психологічні травми, які неминуче вплинули на

них сьогоднішніх.

Перемир'я – не перемога, це очевидно. Хлібне – це не хлібне, не наситить. В цьому химерному тексті важить не те, що сказане, а те, що нема сил проговорити. Дуже красиво: деякий час, добру третину першої дії актори-брати не можуть промовити слово "мама", вони затинаються на "ммммм". Мертве тіло назвати мамою не можна, не ясно, як це зробити, то лише "ммммм", а потім "мааааа". Вперше слово "мама" і фразу "мама померла" скаже телефоном старший брат, а згодом ми дізнаємося, що та розмова відбувалася з людиною, котру кілька днів тому застрелили на блокпості.

Власне, це головне питання вистави Стаса Жиркова, суто вистави, а не п'єси: чи ми перебуваємо ще в світі живих, чи та річка-без-мосту, що привела героїв у вічно палаючі землі, – це дорога в пекло. Відповідь Жиркова однозначна: "Ти в пеклі, пацан, не рипайся". У фіналі вистави – пливкому і непереконливому через свою однозначність – з другого поверху спускається померла мати, співають весільних пісень, вона обряджає одну з візитерок як наречену, свого молодшого сина – як нареченого, що тут же перетворюється у покійника на столі. Аж занадто прозоро, аж занадто передбачувано. Наче за сценарієм на якомусь потойбічному святі урожаю в дуже середній сільській школі.

Акторки "Хлібного перемир'я" з усіх сил грають готику: жахаються, здригаються погрожують, криво посміхаються, дивляться спідлоба. Актори з усіх сил і доста успішно грають зомбі-апокаліпсис: ламані рухи, начебто втрата контролю над тілом – і навіть у тих моментах, де Дмитро Соловійов відверто переграє, а Дмитро Олійник відверто не дограє, то виглядає адекватно зомбі-стилю. Ясно що нам не могли дати ще більше підказок до ідеї зомбування і посмертної відплати. Ну хіба що заклик голосувати за ОПЗЖ, який лунає час від часу з вимкненого телевізора.

Скажу парадоксальну річ, але саме такий нарочито штучний фінал інтерпретації Жиркова пасує. У тих фрагментах, де текст Жадана є іронічним, Жирков широко і відчайдушно пропонує буфонаду, котру різко змінює патетика. Теж метод пізнання реальності, до якої не хочеш належати, чесно.

Вам би спало на думку сховатися в будинку, навколо якого горять поля з житом? А ця вистава, знаєте, не про думати. Ця вистава про те, що стається, коли думати уже ніхто ні про що не може. І так, це не п'єса Жадана, котра написана про індивідуальну, про строго індивідуальну відповідальність людей за свої життєві вибори. Вистава Жиркова – то наче сиквел до Жадана, коли всі з себе відповідальність поклали і мирно-тихо померли. І ніхто тут не хоче бути. І нікому тут бути не треба.

"П'єса не про поганих чи хороших, – каже Стас Жирков. – Це звичайні люди з важкими історіями, які вплинули на оцю неможливість виїхати з тієї "сірої зони". Вони між двох вогнів і мають якось жити далі. Проте, як – ще не зрозуміли. Немає відповіді"

ВИСНОВКИ

У курсовій роботі я виконав завдання поставлені у вступі, а саме: знайшов та систематизував матеріал, пов'язаний з біографією та творчою діяльністю Сергія Жадана, дослідив перші сценічні інтерпретації творів автора на українській сцені, визначив актуальність піднятих у виставах тем, проаналізував ключові сучасні постановки, визначив вплив Сергія Жадана на сучасній українській сцені.

Жадан бажаний автор в театральному українському просторі, його творчість про пострадянське суспільство, яке хоче жити в сучасному світі, тому не дивно, що театр починає передавати через свої методи такі важливі для людей мотиви творів Жадана.

Починалась творчість С. Жадана з іронічної критики на 90-ті роки ХХ століття, його реакцією на минуле і теперішнє суспільство. У ній поєднано більшість ознак постмодернізму з особистим світовідчуттям автора, що виражені у неповторності ліричного героя.

Для прозових творів Жадана характерна постмодерністська гра зі словом та його значенням. Авторська мова інколи перевантажена сучасним молодіжним сленгом і так званою "нецензурщиною", проте він по-новому, цілком оригінально осмислює українську та всесвітню історію, по-своєму сприймає нашу сучасність, так само, як і майбутнє. Такий світогляд автора виявляється потрібним сучасній українській сцені. Театр лише починає реалізовувати український постмодернізм, поступово вивчаючи рідну літературу.

Постави за творами сучасної української літератури, на жаль, рідко з'являються на сцені, зв'язки театру і літератури залишаються недостатньо активним. Мова театру значно відстає від світу літератури, сцена часто не може дозволити собі говорити про сучасні проблеми так яскраво як література. Проте на прикладі Жадана переконуємось - зв'язки налагоджуються, для нового українського глядача важливо самоідентифікуватись і бачити ретроспективу і перспективу сучасного українського життя і в літературі, і в театрі.

Українські режисери обирають для своїх постановок твори Жадана ще в

процесі читання. Актуальність його творів протягом десятиліть не згасає. Можна зауважити, що хоч офіційно Жадан написав лише одну п'єсу та одне лібретто його твори є сценічними. За двадцятирічний період творчості Сергія Жадана відбулось понад 15 прем'єр. Більшість з них у державних театрах. Режисери використовують поезію, міксуючи фрагменти різних текстів, віршів, прози, оповідань. На сучасній українській сцені Сергій Жадан один з ключових авторів, проте як драматург лише починає свій шлях.

Маю сподівання, що актуальна і важлива для сучасної української культури творчість Сергія Жадана надалі ставатиме все більш актуальною і популярною в українському театральному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондаренко С. Сергій Жадан: "Жити там, де тебе не лякає смерть". Літературна Україна. 2016. № 41 (27 жовтня). С. 7.
2. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Чарлза Е. Вінквіста, Віктора Е. Тейлора ; пер. з англ. В. Шовкун; наук. ред. пер. О. Шевченко. К. : Основи, 2003. 503 с
3. "Все лише починається...". Сергій Жадан [Текст] : методико бібліографічні матеріали / упоряд.: О. Вахула, Л. Цюцюра; ред. Д. Дигас; наук. ред. І. Лешнівська. – Львів, 2021 – 24 с. – (#Читай UA. Нове літературне покоління).
4. "Письменникові повірять швидше, аніж політику" [Текст] : розмова з українським письменником Сергієм Жаданом / вела Любов Якимчук // Укр. культура. – 2015. – № 4/6. – С. 64-73. "Російськомовні українці, які пішли воювати, – це те, чого росіяни досі не можуть зрозуміти. Та й деякі українці теж [Текст] : розмова з українським поетом, прозаїком та перекладачем Сергієм Жаданом / вела Юлія Близнюк // Країна. – 2018. – № 36. – С. 10-12.
5. "Ці вірші... найбільш точно передають моє ставлення до світу" [Текст] : розмова з відомим українським письменником / вела Аніта Грабська // Укр. культура. – 2012. – № 6. – С. 18-21.
6. "Червоний Елвіс": як убити всіх Уніан [Електронний ресурс] URL: <https://www.unian.ua/kharkiv/331887-chervoniy-elvis-yak-ubiti-vsih.html>
7. Anarchy in the Ukr [Текст] : цикл нарисів / Сергій Жадан. – Харків: Фоліо, 2005. – 240 с.
8. Lorna I. LiveJournal У суботу молодіжний театр "БУ!" запрошує вінничан на виставу за Жаданом [Електронний ресурс] URL: <https://lorna-1.livejournal.com/1179139.html> 2016
9. Reutova, M. (2019). Екзистенційні мотиви збірки поезії Сергія Жадана "Життя Марії". Актуальні проблеми української літератури і фольклору, (27), 112-123.
10. Veselovska, H. (2019). Постколоніальний дискурс в інсценізаціях

сучасної української прози театрами України. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво, 2(1), 73-85.

11. Анна ЛИПКІВСЬКА, Київ — Харків Газета День [Електронний ресурс] URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/scenichna-zhadaniana> 2015

12. Анотація до проекту роздіві Театр Лесі <https://teatrlesi.lviv.ua/proekt-rozdilovi-vid-shchastia-do-lvova/>

13. Антена [Текст] : поезії / Сергій Жадан. – Чернівці: Meridian Czernowitz, 2018. – 304 с.

14. Арабески представляють: "MERRY CHRISTMAS, J.CHRIST" LiveJournal <https://logvynenko.livejournal.com/5833.html> 2006

15. Бабенко О. Збруч Лицарі ордену Жадана [Електронний ресурс] URL: <https://zbruc.eu/node/56172> 2016

16. Бабенко О. Збруч Шукаючи "кота Гаватовича" [Електронний ресурс] URL: <https://zbruc.eu/node/55905> 2016

17. Бадін Є. Ворожіння на слові. Про поезію Сергія Жадана. Березіль. 2011. № 9-10. С. 34–39

18. Бекетова, А. М. Художні особливості поезії Сергія Жадана. (2021).

19. Блок НАТО [Текст] : оповідання-есе / Сергій Жадан // Трициліндровий двигун любові / Юрій Андрухович, Любка Дереш, Сергій Жадан. – Харків, 2012. – С. 141-218.

20. Брехт Б. Похвала діалектиці [Текст] : поезії / Бертольд Брехт; пер. Сергій Жадан. – Чернівці: Meridian Czernowitz, 2021. – 160 с.

21. Вишиваний. Король України [Текст] : лібрето / Сергій Жадан. – Чернівці: Meridian Czernowitz, 2021. – 112 с.

22. Вогнепальні і ножові [Текст] : поет. зб. / Сергій Жадан. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2012. – 160 с.: іл.

23. Ворона, Ю. (2011). Улюблені поети Сергія Жадана. Бібліотечна планета, (2), 40-40.

24. Ворошиловград [Текст] : роман / Сергій Жадан. – Харків: Фоліо, 2010. – 442 с.
25. Ворошиловград. Бігти, не зупиняючись [Текст] : роман, оповідання / Сергій Жадан. – Харків: Фоліо, 2015. – 316 с.
26. Георгійович, Стріха М. Діброва Володимир, and М. Стріха. "ЖАДАН СЕРГІЙ." Книга року Бі-Бі-Сі: 15.
27. Гімн демократичної молоді [Текст] / Сергій Жадан. – Харків: Фоліо, 2011. – 223 с.
28. Голобородько Я. Ді-джей української прози Сергій Жадан [Текст] / Ярослав Голобородько // Слово і час. – 2010. – № 10. – С. 100-107.
29. Гра в класики: Сергій Жадан в інтерв'ю для Vogue Man UA <https://vogue.ua/ua/article/culture/knigi/igra-v-klassiki-sergey-zhadan-v-intervyu-dlya-vogue-ua-man.html>
30. Грищенко, О. В. (2017). Велике переселення: європеїзм та безгрунтянство малої прози Сергія Жадана.
31. Грищенко, О. В. (2017). Велике переселення: європеїзм та безгрунтянство малої прози Сергія Жадана.
32. Деш Мод [Текст] : роман / Сергій Жадан. – Харків: Фоліо, 2014. – 229 с.
33. Деш Мод. Ще одна розмова [Текст] : повість / Сергій Жадан. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 240 с.
34. Десятерик Д. Точність. Нові тексти Сергія Жадана – різкий поворот у його творчості, який може здивувати багатьох [Текст] : [про нові кн. письменника "Хлібне перемир'я" та "Список кораблів"] / Дмитро Десятерик // День. – 2020. – 12-13 черв. – С. 28, 29.
35. Дзюба І. Чорний романтик Сергій Жадан [Текст] / І. Дзюба. – Київ: Либідь, 2017. – 112 с. : іл.
36. Жадан С. Біг Мак. -К.: Критика, 2006. - 232 с.
37. Жадан С. Вогнепльні й ножові / Сергій Жадан. – Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2012. – 160 с.

38. Жадан С. Гімн демократичної молоді. - Харків: Фоліо, 2006. - 223 с.
39. Життя Марії [Текст] : вірші і переклади / Сергій Жадан. – Чернівці: Meridian Czernowitz, 2015. – 184 с.
40. Зелінська Т. Газета GALKA.IF.UA Ростислав Дерзипільський поставив у Харкові авангардну оперу "Вишиваний. Король України" [Електронний ресурс] URL: <https://galka.if.ua/rostyslav-derzhypilskyj-postavyv-u-harkovi-avangardnu-operu-vyshyvanyj-korol-ukrayiny-foto/> 2021
41. І ЛЮДИ І ЛЯЛЬКИ ВИСТАВИ [Електронний ресурс] URL: <http://puppet.lviv.ua/vistavi/vechirnja-scena/rizdvotrizna.html> 2021
42. Ільїна М. "Приморська пустка": Жадан у театрі газета Львівська Пошта [Електронний ресурс] URL: <https://lvivpost.net/suspilstvo/n/37514> 2016
43. Коли виникає потреба говорити <https://zbruc.eu/node/110046>
44. Котенок В. Nota bene - авторський блог про театр і мистецтво [Електронний ресурс] URL: http://ilkiv-viktoria.blogspot.com/2012/10/blog-post_15.html
45. Коцарев О. Безнадійні віра і любов Сергія Жадана / Олег Коцарев // Літературна дефіляда. Сучасна українська критика про сучасну українську літературу. Бібліотека "ЛітАкценту". – К. : Темпора, 2012. – 544 с.
46. Красный Элвис [Текст] : роман / Сергій Жадан. – СанктПетербург: Амфора, 2009. – 448 с.
47. ЛЕБЕДИНЦЕВА, Наталія. "ЗВІР АПОКАЛІПСИСУ ЧИ ТВАРИНА ЗІ СПОДУ: ПОЕЗІЯ С. ЖАДАНА В КОНТЕКСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ ПОШУКІВ "ПОКОЛІННЯ "ПОСТ-". " Вопросы литературы 4 (2008): 145-199.
48. Литвин, Л. М. (2017). Біблійні концепти в заголовках: інтенції сучасних українських письменників. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, (26 (1)), 38-40.
49. Магдиш, Р. О. (2011). Автор-персонаж у подорожньому нарисі Сергія Жадана Anarchy in the Ukr. Література в контексті культури, (21 (2)), 181-186.
50. Пастух Б. Рімейк від Жадана. Дзвін. 2012. № 11–12. С. 155–157.

51. Пепсі [Текст] : поет. зб. / Сергій Жадан. – Харків: Майдан, 1998. – 62 с.
52. Письменник Сергій Жадан: Мені цікаво говорити про речі прості й очевидні <https://life.pravda.com.ua/culture/2021/06/13/245165/>
53. Піхтерева А. Газета Об'єктив Культура "Горить усе. Перемир'я": у Харкові презентували виставу за п'єсою Жадана [Електронний ресурс] URL: <https://www.objectiv.tv/objectively/2021/04/02/gorit-use-peremir-ya-u-harkovi-prezentovali-vistavu-za-p-yesoyu-zhadana/> 2021
54. Погрібна А. кіно театр "Любов та інші "Бутерброди" [Електронний ресурс] URL: http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1251 2011
55. Ребрендинг класики: Жадан робить з Брехта рок-зірку в Україні <https://www.dw.com/uk/rebrandinh-klassyky-zhadan-robyt-z-brekhta-rok-zirku-v-ukraini/a-59170040>
56. Родик К. Путівник "Жадан". Україна молода. 2009. 5 грудня. С. 13.
57. Семенчук, О. О. МОТИВИ ТА ОБРАЗИ ЗБІРКИ СЕРГІЯ ЖАДАНА "ЖИТТЯ МАРІЇ".
58. Сергій Жадан про нові книжки, дві українські літератури та ліву ідею. День. 2005. 23 лист. С. 7.
59. Сергій Жадан став лауреатом премії імені Василя Стуса [Текст] // Укр. літературна газета. – 2017. – 2 черв. – С. 13.
60. Сергій Жадан Театральна риболовля <http://www.t-fishing.co.ua/product/zhadan-serhiy/>
61. Сергій Жадан: "Не відчуваю себе героєм покоління". URL: <https://karabas.live/zhadan-interview/>.
62. Сергій Жадан: "Ніколи не ставився до літератури, як до альпінізму чи спорту". URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2015/12/5/204395/>.
63. Сергій Жадан: "Цю війну не помістиш в жодну літературу" URL: <https://rozmova.wordpress.com/2017/10/31/serhij-zhadan-8/>.
64. Сірук, В. Г. "ВІРШІ "ТАМПЛІЄРІВ" У КОНТЕКСТІ ПОЕТИЧНОЇ

ТВОРЧОСТІ С. ЖАДАНА." ВЧЕНІ ЗАПИСКИ: 32020232.

65. Стій. Світи | Вистава | Theatre.love [Електронний ресурс] URL: <https://theatre.love/performances/st-y-sv-ti/>

66. Студня Н. Фотографії старого Львова До Різдвяних свят театр "І люди, і ляльки" покаже сучасну інтерпретацію вертепного дійства з колядками та поезією Сергія Жадана [Електронний ресурс] URL: <https://photo-lviv.in.ua/do-rizdvianykh-sviat-teatr-i-liudy-i-lialky-pokazhe-suchasnu-interpretatsiiu-vertepnoho-diystva-z-koliadkami-ta-poeziieiu-serhiia-zhadana/> 2021

67. Тамплієри [Текст] : нові вірші / Сергій Жадан. – Чернівці: Meridian Czernowitz, 2016. – 120 с.

68. Театр Лесі Новини Проект "розділові": від Щастя до Львова [Електронний ресурс] URL: <https://teatrlesilviv.ua/proekt-rozdilovi-vid-shchastia-do-lvova/> 2017

69. Тищенко, О. О., & Гриценко, М. В. (2018). МІФ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПОБУДОВИ СЮЖЕТУ В КОНТЕКСТІ ПРОЗОВОЇ СПАДЩИНИ СЕРГІЯ ЖАДАНА. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ, 54.

70. УКРАЇНА МОЛОДА НОВИНИ КУЛЬТУРА [Електронний ресурс] URL: <https://news.blog.net.ua/2022/01/sota-vesna-berezolia-serhiy-zhadan-i-virliana-tkach-vidtvoriuit-dzhaz-reviu-lesia-kurbasa/> 2021

71. Франчук, Ю. М. Поетична творчість Сергія Жадана: ідейно-стильова та жанрова специфіка. (2021).

72. Хлібне перемир'я [Текст] : п'єса / Сергій Жадан. – Чернівці: Meridian Czernowitz, 2020. – 128 с.

73. Цитатник [Текст] / Сергій Жадан. – Харків: Фоліо, 2009. – 216 с.

74. Цівінська, Ю. В. (2021). Образи та мотиви лірики Сергія Жадана (на матеріалі збірок 1995-2012 років) (Doctoral dissertation).